

Izazovi roditeljstva tijekom pandemije COVID-19

Marković, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:291873>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA**

Ivana Marković

IZAZOVI RODITELJSTVA TIJEKOM PANDEMIJE COVID-

19

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ivana Marković

IZAZOVI RODITELJSTVA TIJEKOM PANDEMIJE COVID-

19

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ivana Dobrotić

Zagreb, 2023

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PANDEMIJA COVID-19	5
3. RODITELJSTVO U DOBA PANDEMIJE: ŠTO NAM GOVORE ISTRAŽIVANJA?.....	7
3.1. <i>Izazovi roditeljstva: nastava na daljinu, promjene u načinu rada i usklađivanju obiteljskih i poslovnih obveza</i>	8
3.2. <i>Utjecaj zatvaranja škola na živote djece: izazovi učenja na daljinu i gubitak prilike za socijalizaciju</i>	11
3.3. <i>Mjere socijalne politike usmjerene roditeljima i djeci tijekom pandemije</i>	13
4. IZAZOVI RODITELJSTVA TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19 U HRVATSKOJ	15
4.1. <i>Uzorak</i>	15
4.2. <i>Postupak</i>	16
4.3. <i>Mjerni instrument</i>	17
4.4. <i>Obrada podataka</i>	18
4.4.1. <i>Tržište rada i oblici podrške</i>	19
4.4.2. <i>Aktivnosti s djecom prije i tijekom lockdowna</i>	23
4.4.3. <i>Raspodjela kućanskih poslova</i>	26
4.4.4. <i>Izazovi i utjecaj pandemije na roditelje</i>	29
5. RASPRAVA	31
6. ZAKLJUČAK	33
7. LITERATURA.....	36
8. Prilog 1: Upitnik o roditeljstvu u doba pandemije uzrokovane virusom Covid-19.....	43

IZAZOVI RODITELJSTVA TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19

Sažetak:

Ovaj se diplomski rad bavi izazovima roditeljstva tijekom pandemije Covid-19. Pregled istraživanja pokazuje kako je pandemija roditeljsku ulogu učinila poprilično izazovnom s obzirom da su se roditelji suočili s novim situacijama, a ponajprije izazovom usklađivanja konstantnih promjena u radnom okruženju i odgojno-obrazovnom sustavu te promjenama u količini brige o djeci, kućanskih obveza i pomaganja oko obrazovanja djece. Brojne mjere država diljem svijeta išle su u smjeru pružanja podrške i pomoći stanovništvu, ali i pojedinim društvenim skupinama kao što su roditelji, sve u cilju boljeg snalaženja u novonastalim okolnostima. I uz sve mjere, pandemija je imala negativne učinke na roditelje i djecu, a neka istraživanja ukazuju i da je dovela do jačanja nejednakosti u društvu. Istraživanja upućuju na povećanu rodnu neravnopravnost u javnoj i privatnoj sferi gdje su žene nosile veći teret povećanog obujma skrbi i kućanskih poslova, na povećanu razinu stresa kod roditelja, ali i na negativne učinke zatvaranja škola na psihičko zdravlje djece te njihove obrazovne ishode. Na kraju rada iznose se i rezultati anketnog online predistraživanja s roditeljima djece u Hrvatskoj čija su djeca u vrijeme lockdowna pohađala osnovnu školu, a koje je provedeno u cilju dobivanja saznanja o izazovima s kojima su se suočavali roditelji. Rezultati pokazuju da je trećina roditelja za vrijeme lockdowna radila na radnim mjestima, a što je dovelo do problema usklađivanja poslovnih obveza s rasporedom škole na daljinu, kao i da su se roditelji u različitoj mjeri susretali s nedostatkom podrške unutar obrazovnog sustava, ali i na radnom mjestu.

Ključne riječi: roditeljstvo, pandemija, rodna neravnopravnost, mjere, politika

CHALLENGES OF PARENTING DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract:

This thesis deals with the challenges of parenting during the Covid-19 pandemic. Literature review shows that the pandemic made the role of parents quite challenging, given that parents faced new situations, and above all the challenge of reconciling constant changes in the work environment and educational system, as well as changes in the amount of childcare, household work and online schooling. Numerous measures by states around the world were aimed at providing support and assistance to the population, but also to certain social groups such as parents, all with the aim of better coping with the newly created circumstances. Despite all measures, the pandemic had negative effects on parents and children, and some studies indicate that the pandemic strengthened social inequalities. Research points out an increased gender inequality in the public and private sphere, where women have faced a greater burden of increased care and housework, as well as an increased level of stress among parents, but also the negative effects of school closures on children's psychological health and their educational outcomes. At the end of the thesis, the results of an online pre-survey with parents of children in Croatia whose children attended elementary school during the lockdown are presented, conducted with the aim of obtaining information about the challenges faced by parents. The results show that a third of parents worked at workplaces during the lockdown, which led to the problem of reconciling work obligations with the remote school schedule, as well as that parents encountered to varying degrees a lack of support within the educational system, but also at work place.

Key words: *parenting, pandemic, gender inequality, measures, policies*

Izjava o izvornosti

Ja, Ivana Marković, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima od onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Ivana Marković

Datum: 13. veljače 2023.

1. UVOD

Nakon proglašenja pandemije Covid-19, vođe država oformili su timove koji će interdisciplinarno donositi odluke o raznim javnopolitičkim mjerama i njihovoj duljini trajanja, a sve radi suzbijanja širenja zaraze. Sve te mjere utjecale su na živote ljudi, njihove navike, rutine, odlazak na posao, obavljanje posla, kao i na roditeljstvo i usklađivanje životnih, roditeljskih i radnih obveza. U samom početku, u Hrvatskoj su ljudi svakodnevno pratili vijesti i obraćanje stožera, brojke zaraženih i umrlih te broj ljudi na respiratoru. Sve je to pomalo postajala svakodnevnicica stanovništva i zasigurno je utjecalo na ponašanje i emocije kod ljudi. Često su vladajući u tom kontekstu koristili i izreku „novo normalno“ (Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, 2020.) opisujući da zapravo sve navike i aktivnosti koje smo smatrali normalnima neće više biti iste i morati ćemo se kao stanovništvo prilagoditi novim politikama, novim mjerama i novom ponašanju.

Slijedom toga, kako bi se zaustavilo širenje koronavirusa, u Hrvatskoj dolazi do zatvaranja škola, vrtića, restorana, kafića, u raznim ustanovama počinje se raditi u timovima ili od kuće, obustavlja se željeznički i autobusni promet itd. (Ravnateljstvo civilne zaštite, 2020.). No, nisu sve zemlje imale jednaki pristup suzbijanju pandemije; primjerice, Finska je osnovne škole zatvorila na dva mjeseca dok je Švedska cijelo vrijeme zadržala normalan rad osnovnih škola. U tom je pogledu zanimljivo istaknuti kako je Agencija za javno zdravstvo u Švedskoj provela istraživanje u kojem je usporedila kretanje virusa u Finskoj u razdoblju kada su osnovne škole bile zatvorene s kretanjem virusa u Švedskoj i glavni zaključak tog istraživanja koji pokazuje kako među djecom nije bilo većih razlika u zaraženosti, čime su potkrijepili svoju odluku da osnovne škole ostanu otvorene (Nohynek i Helve, 2020.). U takvim situacijama postavlja se pitanje zašto se u jednoj državi provode stroge mjere radi sprječavanja širenja virusa, a u drugoj ne, dok je virus globalnog karaktera i jednako opasan za stanovništvo? Tko uopće kreira javne politike u vrijeme krize, radi li to svaka država za sebe ili postoji tijelo/organizacija koja može donijeti globalnu odluku, posebice ako se radi

o zdravlju stanovništva na globalnoj razini? Najvažnije, kakve su implikacije različitih pristupa i mjera?

Pandemija Covid-19 je tema koja se istražuje polazeći od raznih aspekata, pa tako i polazeći od perspektive roditelja i njihova nošenja s pandemijom i brojnim ograničenjima koja je donijela, a zasigurno će se istraživati još godinama. Istraživanja su ukazala kako strategije donošenja političkih odluka – odnosno ponašanje i odluke donositelja odluka – u vrijeme krize, u ovom slučaju pandemije, moraju biti brze, konstruktivne, ali i u najmanjoj mogućoj mjeri opasne za zdravlje stanovništva. Donoseći takve odluke, donositelji odluka moraju balansirati između strategije predostrožnosti koja podrazumijeva određene sanitarne uvjete koji se ostvaruju na način da cijelo stanovništvo poštuje određene mjere (npr. držanje fizičke distance), a sve radi dobiti ranjivih pojedinaca, i strategije proporcionalnog odgovora kojom se zapravo poziva ranjive pojedince da se zaštite ili zaražene pojedince da se izoliraju (Baekkeskov i Rubin, 2014.). Slijedom toga se od početka pandemije politika zemalja razlikovala i po pitanju zatvaranja dječjih vrtića i škola – mjere koja je imala ključan utjecaj na živote roditelja i djece – te su tako neke zemlje stavljale naglasak na populacijski pristup koji uključuje potpuno zatvaranje škola (npr. Danska, Italija, Rumunjska), dok su druge (npr. Norveška, Švedska, Island) imale ciljani pristup kojim su odgodili zatvaranje škola, te su se koristile drugim mjerama kao npr. izolacija ranjivih i zaraženih osoba (Blum i Dobrotić, 2020.).

Ako je zatvaranje škola i dječjih vrtića u brojnim zemljama bila mjera koja je trebala pomoći u sprječavanju širenja virusa, upravo je ta mjera donijela brojne izazove roditeljima, djeci, a naposljetku i gospodarstvu. Primjerice, zatvaranje škola doprinijelo je povećanju nejednakosti među djecom različitog socioekonomskog statusa (Del Bono i sur., 2021.). Osim nejednakosti, djeca su izgubila rutinu u učenju, ali i socijalne kontakte koji su nužni za razvijanje socijalne inteligencije. Naravno ni za nastavnike situacija nije bila lagana, ponajprije jer su se morali prilagoditi situaciji i brzo reagirati te omogućiti materijale za učenje i najčešće pribaviti vlastitu opremu kako bi mogli prenositi znanje učenicima. Dok je u začecima zatvaranja škola bilo potrebno pružiti barem osnovno znanje kako bi djeca što manje osjetila nedostatak škole „uživo“, kasnije, kako je vrijeme prolazilo i kako su

nastavnici prilagodili svoje materijale školi na daljinu vidjelo se i poboljšanje u dnevnoj interakciji i pružanju više *online* materijala. Tako su, primjerice, u Velikoj Britaniji u drugom valu zatvaranja škola osnovnoškolci i srednjoškolci dobili otprilike 1,4 lekcije dnevno putem škole na daljinu, a 3,2 lekcije za ponavljanje, vježbanje i učenje, za razliku od prvog vala u kojem su putem nastave na daljinu dobivali do jedne lekcije dnevno, a manje od 2,4 lekcije za ponavljanje (Del Bono i sur., 2021.).

Zbog svega navedenog i roditelji su morali promijeniti svoje navike i naučiti usklađivati radni život s brigom o djeci. Susreli su se s izazovom škole na daljinu koju je trebalo uskladiti s poslom, ali i osigurati cjelodnevnu skrb za djecu s obzirom da ona nisu mogla ići u školu i dječji vrtić (ISSA, 2021.). S najvećim izazovima bile su suočene žene odnosno majke. Istraživanje Svjetske banke pokazuje da je u travnju 2020. godine čak 60% od 500 anketiranih žena u Hrvatskoj bilo nezaposleno, a kao razlog nezaposlenosti su navele trajno ili privremeno zatvaranje tvrtke zbog pandemije, dok je ta stopa bila znatno niža kod muškaraca i iznosila je 44%. Nadalje, istraživanje navodi da je veliki broj sudionica istraživanja radio poslove koji se nisu mogli obavljati na daljinu te nisu mogle iskoristiti prednost rada od kuće. Ipak, žene koje su mogle raditi od kuće bile su suočene s izazovom vremenskog pritiska jer su istovremeno radile od kuće, obavljale kućanske poslove, ali i brinule za školovanje djece zbog zatvaranja škola. Rezultati navedenog istraživanja pokazuju da je 31% žena kućanske poslove obavljalo uglavnom samo, dok 54% žena navodi da u obavljanju kućanskih poslova nisu imale nikakvu pomoć partnera ili članova kućanstva. Ispitanice su također izjavile da su se tijekom pandemije osjećale „rastrgano“ između pomaganja djeci sa školovanjem, obavljanja kućanskih poslova i ekonomskog doprinosa obitelji (Morrica i sur. 2021.).

Slijedom toga, ovaj se diplomski rad bavi upravo izazovima roditeljstva u vrijeme pandemije. Započinje analizom brojnih istraživanja koja su se bavila izazovima roditeljstva u vrijeme pandemije Covid-19, konkretnije izazovima i preprekama s kojima su se roditelji susreli usred zatvaranja osnovnih škola, javnopolitičkim mjerama koje su donesene kako bi se roditeljima olakšalo nošenje s teškom situacijom te načinima suradnje škola i roditelja diljem svijeta. Zatim se daje kratki uvid u situaciju u Hrvatskoj i iznose se rezultati pilot *online*

predistraživanja s roditeljima osnovnoškolske djece. Cilj istraživanja bio je istražiti izazove roditeljstva roditelja osnovnoškolske djece tijekom rane faze pandemije kada je došlo do općeg zatvaranja škola te s tim povezane promjene u roditeljskim praksama. Istraživanjem se željelo istražiti da li je i na koji način period pandemije utjecao na rodnu raspodjelu kućanskih poslova i brige o djeci te kakva je bila podrška koju su roditelji dobivali od strane škole i poslodavca.

2. PANDEMIJA COVID-19

Krajem 2019. godine cijelim svijetom je odzvanjala vijest o pojavi neobične upale pluća nekolicine ljudi u kineskom gradu Wuhanu, a brzim djelovanjem i istraživanjem otkriveno je da se radi o bolesti koju uzrokuje novi virus iz skupine koronavirusa i ubrzo je virus dobio i svoje ime SARS-CoV-2, dok je bolest koju uzrokuje nazvana Covid-19 (Pavliša i sur., 2020.). U to vrijeme nije se smatralo da postoji opasnost za cijeli svijet, no vrlo brzo virus se počeo naglo širiti i Europom. U Hrvatskoj je prvi slučaj zaraze koronavirusom potvrđen 25. veljače 2020. godine. Ubrzo nakon toga gotovo sve države svijeta su na dnevnoj bazi prijavljivale sve više slučajeva oboljenja uzrokovanih koronavirusom, te je Svjetska zdravstvena organizacija u ožujku 2020. godine proglasila globalnu pandemiju bolesti Covid-19 (Vijeće EU, 2020.).

Nakon što je proglašena pandemija bolesti Covid-19 bilo je potrebno na razini države donijeti određene mjere u cilju sprječavanja širenja zaraze. Zabrana okupljanja, držanje distance, zatvaranje brojnih poduzeća i upućivanje radnika na rad od kuće gdje god je to bilo moguće, zatvaranje restorana, kafića i teretana, zabrana zaprimanja stranaka u javnim ustanovama, obavezno nošenje maski, zatvaranje škola i dječjih vrtića, zabrana održavanja misnih slavlja, kao i mnoge druge zabrane i restrikcije bile su rezultat pokušaja kontrole ubrzanog širenja virusa (Ravnateljstvo civilne zaštite, 2020.). Sve mjere i odluke donošene s ciljem suzbijanja širenja virusa brzo su dovele do različitih socioekonomskih posljedica za stanovništvo, ali i gospodarstvo (Horvat, 2021.). Stoga su vlade morale razmatrati i određene mjere kojima će se pomoći ljudima da zadrže pravo na koliko toliko dostojanstven život (Europska komisija, 2020.).

Države članice Europske unije predstavile su nekoliko paketa mjera koje su težile omogućiti podršku pri nastavku uobičajenih radnih, školskih i ostalih obveza (Picken i sur., 2021.). Na razini Europske unije doneseni su i programi „hitnih pomoći“, ali i restrikcije putovanja, mjere očuvanja ljudskog zdravlja testiranjem i izolacijama u slučaju zaraze, strategije cijepjenja te plan oporavka i otpornosti (Vijeće EU, 2020.).

Stanovništvo je bilo svjesno bolesti i pandemije u kojoj se nalazi, ali s brzim povećanjem broja zaraženih i s još bržim odlukama i mjerama koje su slijedile nakon toga bilo je teško naviknuti se na novi, drugačiji život. Osim fizičkog distanciranja koje je bilo teško jer je značilo da se ljudi više ne mogu družiti s prijateljima, obitelji, rodbinom itd., roditelji su bili suočeni s dodatnim izazovima vezanima uz usklađivanje radnih obveza i brige za djecu. S jedne strane nastupile su promjene vezane uz posao te je svim poslodavcima koji su to bili u mogućnosti napraviti preporučeno da organiziraju rad od kuće ili u smjenama kako bi se smanjila mogućnost širenja zaraze koronavirusom (Vlada Republike Hrvatske, 2021.). Neke su djelatnosti u potpunosti zatvorene zbog čega je usvojena nova mjera aktivne politike zapošljavanja, odnosno, potpora za očuvanje radnih mjesta u djelatnostima pogođenima koronavirusom (HZZ, 2020.), dok su se neki radnici, posebice oni u kritičnim profesijama (npr. liječnici), suočili s povećanim radnim zahtjevima.

S druge strane, donesena je i odluka o zatvaranju škola i dječjih vrtića (Vlada Republike Hrvatske, 2020.) što je dovelo do brojnih izazova kako za djecu tako i za njihove roditelje koji su morali uskladiti radne i obiteljske obveze s obvezama škole na daljinu i brige za djecu. Donošenje tih mjera je imalo različit utjecaj na različite društvene skupine, ponajprije žene koje su suočile s najvećim izazovima. Istraživanja pokazuju da je nakon izbijanja pandemije 44% žena radilo od kuće u usporedbi s 30% muškaraca, pri čemu su bile izloženije potrebi istovremenog rada te brige o kućanskim obvezama i za djecu koja su zbog zatvaranja dječjih vrtića i škola bila prisiljena biti doma (Del Boca i sur., 2020.). O tome se više raspravlja u sljedećim poglavljima.

3. RODITELJSTVO U DOBA PANDEMIJE: ŠTO NAM GOVORE ISTRAŽIVANJA?

Brojni izazovi koji su uslijedili s pandemijom bolesti Covid-19 kod mnogih su roditelja uzrokovali osjećaj straha, anksioznosti i stresa (Raguž i sur., 2021.). Izolacija, zatvaranje dječjih vrtića i škola, smanjenje radnih sati ili za neke i gubitak posla imalo je i negativne društvene i ekonomske posljedice za roditelje (Picken i sur., 2021.). Osim toga, mnogi su ostali i bez neformalne podrške koju su do sada koristili, primjerice, podrške baka, djedova ili neke druge bliske osobe pri brizi za djecu jer su na snazi bile mjere distanciranja (Dobrotić i Blum, 2022.). Rad od kuće je za vrijeme pandemije postao novi način rada te su, u vrlo kratkom vremenu, roditelji morali svoj dom pretvoriti u radno okruženje. Prema podacima Eurofound-a, učestalost rada od kuće je bila najveća u uslužnim sektorima, a od kuće su najčešće radile žene i mlađi radnici (Eurofound, 2020.). Tako su se žene, odnosno, majke našle pred još većim izazovom kako istovremeno raditi, brinuti za djecu te obavljati kućanske obveze, ali i pomagati školarcima oko izazova koje je sa sobom donijela nastava na daljinu (Dobrotić, 2020.).

Sa svim tim izazovima susreli su se roditelji diljem cijelog svijeta. Naime, nakon što je Svjetska zdravstvena organizacija proglasila pandemiju, privremeno zatvaranje škola zabilježeno je u preko 90% škola diljem svijeta, a što je utjecalo na 1,5 bilijuna učenika, pri čemu su najviše pogođene zemlje Latinske Amerike i Kariba (UNICEF, 2021.). Bilježi se tek nekoliko iznimki u tom pogledu kao što su Švedska, Nikaragva i Tajvan, odnosno, zemlje u kojima se osnovne škole nikada nisu zatvorile (Buonsenso i sur. 2021.).

I u Republici Hrvatskoj je na sjednici Vlade RH 13. ožujka 2020. godine donesena Odluka o obustavi izvođenja nastave u visokim učilištima, srednjim i osnovnim školama te redovnog rada ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja i uspostavi nastave na daljinu, a koja je počela vrijediti od 16. ožujka 2020. godine (Vlada Republike Hrvatske, 2020.). Nakon te odluke nastava za niže razrede se odvijala na daljinu na način da su učenici od 1. do 4. razreda nastavu pratili putem javne televizije u kombinaciji s dodatnim zadacima i vježbama koje su učenici dobivali od svojih učitelja putem aplikacija (Tonković i sur., 2020.). Za učenike od

5. do 8. razreda osnovne škole i za srednju školu postojala je mogućnost snimanja lekcija i praćenja nastave priključivanjem na neku od platformi, a putem koje su učitelji i profesori održavali nastavu, održavali usmena ispitivanja i ispite te slali dodatne zadatke (Tonković i sur., 2020.). Djeca su u Hrvatskoj pratila školu na daljinu ukupno 89 dana, tek 11.5.2020. godine krenulo se sa postupnim otvaranjem škola za ciljane skupine, odnosno djecu čiji roditelji nisu mogli osigurati brigu za djecu (npr. samohrani zaposleni roditelji), a potpuno otvaranje škola u Hrvatskoj nastupilo je 25.5.2020. godine za djecu od 1. do 4. razreda. Kada su škole bile zatvorene, zaposleni roditelji djece nižih razreda koji su morali odlaziti na radno mjesto (posebice npr. u bolnice i sl.) mogli su djecu voditi u školu i za njih je bilo organizirano dežurstvo (Blum i Dobrotić, 2020.).

U novoj školskoj godini (2020./2021.) učenici su se vratili u školske klupe, ali su uvedeni novi modeli za odvijanje nastave u vrijeme pandemije, takozvani A, B i C modeli (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2020.) odgojno-obrazovnog rada, pri čemu je model A značio nastavu u školi, model B mješoviti oblik nastave dijelom u školi, a dijelom na daljinu, dok je model C označavao nastavu na daljinu. Svaka je škola implementirala model obrazovanja koji je najbolje odgovarao trenutnoj epidemiološkoj situaciji ustanove (Junačko, 2021.). Osim toga, škole su ovisile o odlukama županijskih stožera, koji su zatvarali sve škole na području svoje županije ukoliko bi se zabilježio veliki porast zaraženih na području županije.

Učestalo i nepredvidivo zatvaranje škola dovelo je do brojnih izazova kako za roditelje tako i za djecu. Djeca su bila suočena s novim načinom učenja i školovanja, dok su roditelji morali naučiti kako će uskladiti promjene u radnim obvezama i okolini s obvezama brige za djecu i pomaganja u školskim obvezama, a što se detaljnije raspravlja u sljedećim poglavljima.

3.1. Izazovi roditeljstva: nastava na daljinu, promjene u načinu rada i usklađivanju obiteljskih i poslovnih obveza

Kao što se raspravlja u prethodnom poglavlju, nakon inicijalnog zatvaranja škola osmišljen je model takozvane škole na daljinu ili *online* nastave. Djeca, ali i njihovi roditelji, bili su

suočeni s novim načinom učenja, pisanja zadaće, preuzimanja materijala i literature za praćenje nastave. Međutim, nisu svi imali jednake uvjete i mogućnosti prilagoditi se novom načinu obrazovanja. Za praćenje i sudjelovanje u nastavi na daljinu potrebni su određeni resursi koji nisu svima bili jednako dostupni, a posebno obiteljima nižeg socioekonomskog statusa i pripadnicima romske nacionalnosti (Koren, 2021.). Osim toga, učenje i nastava na daljinu izazovni su i zahtijevaju dodatan angažman učenika, roditelja, nastavnika, ali i školske administracije te informatičku podršku kako bi se takva nastava mogla održati (Chaabane i sur., 2021.).

U istraživanju koje je 2021. godine provedeno u Hrvatskoj, roditelji navode da su im najveće prepreke u obavljanju roditeljskih uloga u vrijeme pandemije Covid-19 činile razne brige (80% sudionika), mjere fizičkog distanciranja (51% sudionika), financijske brige (55% sudionika), nezadovoljstvo podrškom od strane škole (8% sudionika), manjak tehnološko-informatičke opreme (10% sudionika), balansiranje roditeljskih obveza tijekom odvijanja nastave na daljinu (20% sudionika). Isto tako, svaki peti roditelj provodio je više vremena u pomaganju djeci oko nastavnih obveza i učenja nego li je to bio slučaj prije pandemije (Buljan Flander i sur., 2021), a kao najveći izazov škole na daljinu roditelji su naveli nedostatak motivacije djeteta za učenjem, lošu komunikaciju s nastavnicima i stručnim suradnicima, nepošteno ocjenjivanje školskog uspjeha i nedostupnost pomoći u učenju i pri pisanju zadaće (Buljan Flander i sur., 2021.).

Zatvaranje škola i dječjih vrtića, ali i promjene u načinu rada, uzrokovali su i problem cjelodnevne skrbi o djeci. Naime, roditelji koji rade suočili su se ili s izazovom kome ostaviti djecu dok se ne vrate s posla ili kako uskladiti brigu o djeci s radom od kuće koji je postao svakodnevnicom (Višnjić-Jevtić i Visković, 2021.). Prema Eurofound-ovoj anketi roditelji s djecom izrazili su puno više izazova u održavanju ravnoteže između poslovnog i privatnog života u odnosu na sudionike istraživanja njihove dobi koji nemaju djecu (Eurofound, 2020.). Jednoroditeljske obitelji su morale puno više raditi sa svojom djecom kada govorimo o školi na daljinu u usporedbi s dvoroditeljskim obiteljima. Tako anketa pokazuje da su roditelji iz jednoroditeljskih obitelji proveli 48 sati tjedno u pomaganju djeci oko škole na daljinu, dok je kod roditelja iz dvoroditeljskih obitelji to bilo otprilike 30 sati. Također, majke s malom

djecom su puno više izražavale poteškoće s koncentriranjem na posao nego li što je to bio slučaj kod žena bez djece ili kod očeva s malom djecom te je jasno vidljiva i rodna razlika u balansiranju poslovnih i obiteljskih obaveza za vrijeme pandemije Covid-19 (Picken i sur., 2021.).

Na temu doživljaja roditeljstva i poteškoća sa kojima su se roditelji u vrijeme pandemije Covid-19 suočavali provedeno je mnogo istraživanja i mnoga od njih su na površinu dovela izražene rodne nejednakosti. Drugim riječima, žene su se suočavale s više izazova nego li muškarci te su u doba pandemije puno više brinule o djeci. Osim toga, bile su u većem riziku od gubitka posla te su i češće ostajale bez posla ili bi pod pritiskom pojačane potrebe skrbi smanjile broj radnih sati (Dobrotić i Blum, 2022; Czymara i sur., 2021.). Prema rezultatima njemačkog istraživanja o raspodjeli kućanskih poslova za vrijeme pandemije, u slučaju kada je raspodjela kućanskih poslova bila i podijeljena među partnerima i tada je briga oko djece dominantno pala na leđa žene. S obzirom da su djeca zbog zatvorenih škola i dječjih vrtića bila doma cijeli dan, to je utjecalo na obavljanje poslovnih zadataka za one žene koje su u to vrijeme bile zaposlene (Hipp i Bünning, 2020.).

Razlike se primjećuju i u profesionalnoj karijeri. Primjerice, žene koje su u vrijeme pandemije obavljale akademski posao prošle su lošije u odnosu na muške kolege koji se bave akademskim poslom, a što se očituje u manjoj mogućnosti napredovanja jer su upravo zbog veće opterećenosti kućanskim poslovima i brigom za djecu imale manju mogućnost pisati i objavljivati radove (Minello i sur., 2020.). Istraživanje *Eurofound-a* pokazuje da se roditeljima djece mlađe od 12 godina općenito bilo najteže koncentrirati na posao, dok je 24% žena u usporedbi s 13% muškaraca izjavilo da su ih obiteljske obveze spriječile da se u potpunosti posvete poslu (Eurofound, 2020.). Zbog toga su – kao što će se raspravljati u nastavku rada – donesene mjere u vidu novčanih potpora i smanjenja radnih sati, kojima su se navedeni izazovi trebali umanjiti.

3.2. Utjecaj zatvaranja škola na živote djece: izazovi učenja na daljinu i gubitak prilike za socijalizaciju

Zatvaranje škola je utjecalo na učitelje i roditelje, ali može se reći da je najveći trag ostavilo na djeci. Naime, dugi prekidi u obrazovanju djece utječu na dobivanje potrebnog znanja, ali i na cjeloviti razvoj djeteta te imaju negativne učinke na mogućnost djeteta da razvija kritičko razmišljanje i socijalne vještine (Christakis i sur., 2020.). Brojna istraživanja koja su provedena u SAD-u, Belgiji, Nizozemskoj, Švicarskoj i Njemačkoj pokazuju da su učenici svih dobi zaostajali u učenju i gradivu zbog zatvaranja škola u proljeće 2020. godine. Ukazalo su kako je zatvaranje škola imalo najveći utjecaj na uspjeh u matematici, pri čemu su najviše zaostajali učenici nižeg socioekonomskog statusa, imigranti i manjinske pripadnosti (Zierer 2021.). Zatvaranje škola je dovelo do negativnih posljedica i na fizičko zdravlje djece, primjerice, viška kilograma (Chaabane i sur., 2021.). Tome je posebice tako zbog fizičke neaktivnosti djece, s obzirom da su djeca veći dio dana sjedila pred računalima jer su na taj način pratila školu, ali i zbog viška slobodnog vremena kojeg su onda provodili igrajući igrice, gledajući videa i slično (Chaabane i sur., 2021.).

Također, zatvaranje škola i dječjih vrtića onemogućilo je druženje s prijateljima i razvijanje socijalnih vještina te je društvena izolacija doprinijela povećanju anksioznosti i depresije kod djece i adolescenata, kao i do smanjenja bavljenja tjelesnim aktivnostima (Karin i sur., 2022.). Istraživanje provedeno u Italiji prikazuje kako su zatvaranje škola te karantena uzrokovali anksioznost i usamljenost kod mladih ljudi, a što je imalo negativni utjecaj na kvalitetu sna i rutinu odlaska na spavanje, kao i općenito na njihovu dobrobit što se primjerice vidi u (ne)mogućnosti reguliranja emocija. Sve to dovelo je do remećenja dosadašnje dnevne rutine školskih obaveza i slobodnog vremena, a kod djece je zabilježeno i povećanje negativnih emocija poput ljutnje i tuge (Di Giorgio i sur., 2020.). Istraživanja u kojima su ispitivani roditelji o emocijama djece, oni navode da su kod svoje djece primijetili veću usamljenost, anksioznost, ispade bijesa, pretjeranu privrženost roditelju, dosadu i nedostatak motivacije (Blum i Dobrotić, 2022.).

Uz već spomenutu rodnu neravnopravnost, pandemija je produbila i društvene nejednakosti. Primjerice, zatvaranje škola imalo je najveći utjecaj na djecu u riziku, uključujući djecu s teškoćama u razvoju, izbjeglice i migrante, a posebno djevojčice koje spadaju u te skupine. Radi se o djeci koja se suočavaju s puno većim isključivanjem iz sustava obrazovanja. Istraživanja tako pokazuju da u zemljama gdje su nejednakosti više naglašene postoji veća tendencija da djevojčice i dječaci koji ne pohađaju školu ulaze u rane dječje brakove, maloljetničku trudnoću ili da budu regrutirani u lokalne mafijaške skupine. Za one učenike koji jesu u sustavu obrazovanja, ali se zbog slabijeg socioekonomskog statusa nalaze u nepovoljnijem društvenom položaju, postoji manja vjerojatnost da će se vratiti u škole, što duže budu iz iste izbivali (UNESCO, 2020.).

I u Hrvatskoj je na značajan dio učenika pandemija imala negativan utjecaj, a posebice na psihičko zdravlje, motivaciju za učenjem i pad radnih navika. Rezultati Nacionalnog praćenja učinaka pandemije bolesti Covid-19 na sustav odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj (IDIZ, 2020.) koje je provedeno na uzorku od 161 škole u Hrvatskoj, na ukupno 27.023 učenika osnovnih i srednjih škola, prikazuju na koji način je pandemija utjecala na život učenika. Tako primjerice 59,1% maturanata i 37% učenika 6. razreda odgovara da je pandemija Covid-19 na njihov život utjecala negativno ili izrazito negativno, 43,9% učenika 8. razreda navodi da je pandemija negativno ili izrazito negativno utjecala na bavljenje fizičkom aktivnošću i sportom. Kada govorimo o psihičkom zdravlju, čak 52,4% maturanata odgovorilo je da je pandemija negativno ili izrazito negativno utjecala na njihovo psihičko zdravlje. Što se tiče nastave i organizacije škole, 43,9% maturanata smatra da su promjene u nastavi negativno ili izrazito negativno utjecale na njihovu pripremljenost za uspješno studiranje, a 37% maturanata smatra da su promjene u nastavi negativno ili izrazito negativno utjecale na njihovu pripremljenost za uspješan ulazak na tržište rada. Također preko 50% učenika smatra da su promjene u nastavi negativno utjecale na njihovu motivaciju za učenjem i radne navike. Provedena analiza ispitala je i primjećivanje depresivnih i anksioznih stanja, fobija i strahova te vršnjačkog nasilja u virtualnom okruženju kod učenika, u odnosu na razdoblje prije pandemije. Stručni suradnici ukazali su kako se kod 45% više učenika primjećuju ispadi bijesa i prisutnost vršnjačkog nasilja u virtualnom okruženju, 56% više

učenika ima različite fobije i strahove, njih 62% više imaju različita anksiozna stanja, a kod 51,2% učenika više je primjetna pojavnost depresivnih stanja (Jokić i Ristić Dedić, 2021.).

3.3. Mjere socijalne politike usmjerene roditeljima i djeci tijekom pandemije

Kako bi se olakšalo roditeljima, mnoge su države donijele razne programe u cilju pružanja podrške roditeljima i njihovoj djeci. Podaci analizirani u sklopu mreže stručnjaka koji se bave društvenom dimenzijom obrazovanja (NESET) iz dvije države članice, Švedske i Hrvatske, i tri regije (Flandrija u Belgiji, Berlin u Njemačkoj i Emilia-Romagnia u Italiji), govore kako je koronavirus najveći negativan utjecaj vezan uz zatvaranje škola i dječjih vrtića imao na roditelje i djecu koja spadaju u ranjive skupine. Stoga su zemlje morale donijeti određene mjere kojima su pomogle ljudima u nošenju s pandemijom i rizicima koji se uz nju vežu (Picken i sur., 2021.). U mnogim se zemljama ta podrška očitovala u novčanim potporama obiteljima i djeci. U Hrvatskoj je takav vid pomoći koji bi bio usmjeren na novčanu podršku obiteljima i djeci izostao (Koslowski i sur., 2020.) te nailazimo tek na inicijativu Zaklade Hrvatska za djecu koja je omogućila da se obitelji čiji su članovi zbog pandemije bili nezaposleni mogu prijaviti za dobivanje jednokratne novčane pomoći u iznosu od 3.250 kuna za obitelji s jednim djetetom, a što je uvećano za dodatnih 500 kuna po svakom idućem djetetu (Zaklada Hrvatska za djecu, 2020.). Radilo se o mjeri koja je ciljala tek manji dio populacije roditelja. Jedina sveobuhvatna mjera u Hrvatskoj bila je usmjerena osobama na tržištu rada, pa tako i zaposlenim roditeljima. Naime, za zaposlene osobe koje su zbog zatvaranja njihovih radnih mjesta morale ostati doma, Hrvatska je omogućila novčane potpore za poslodavce u visini od 4.000 kuna mjesečno sa ciljem očuvanja radnih mjesta, a koje su poslodavci isplaćivali radnicima kao plaću (HZZ, 2020.). U drugim europskim zemljama novčane potpore za očuvanje radnih mjesta su iznosile od 60% do 100% ukupne plaće (Rubery i Tavora, 2020.). Drugih mehanizama podrške, primjerice za roditelje koji su radili od kuće nije bilo.

Osim novčanih potpora, zemlje su uvele i druge oblike podrške roditeljima s obzirom da je u većini zemalja došlo do zatvaranja škola i dječjih vrtića. Najčešća mjera roditeljskih

potpora u Europi bila je poseban plaćeni roditeljski dopust u slučaju kada niti jedan roditelj zbog zaposlenja nije bio u mogućnosti brinuti o djetetu koje je zbog zatvaranja škola ili dječjih vrtića moralo biti doma. Od 27 država članica čak 20 država članica Europske Unije osiguralo je posebne roditeljske dopuste za roditelje s djecom mlađom od 12 godina, a neke države su osigurale poseban roditeljski dopust i za roditelje starije djece koja imaju određene teškoće u razvoju (Rubery i Tavora, 2020.). Hrvatska nije jedna od zemalja koja je uvela ovakav oblik roditeljskih dopusta za vrijeme pandemije te su se roditelji eventualno mogli osloniti na mehanizam bolovanja već reguliran unutar zdravstvenog sustava (npr. u slučaju naređene izolacije djeteta) ili individualni dogovor s poslodavcem.

S obzirom da su se roditelji našli pred izazovom škole na daljinu, bilo je potrebno omogućiti i roditeljima i djeci što lakši i bezbolniji prelazak na nove metode učenja i obrazovanja. Istraživanja koje je proveo Eurofound pokazuju da je 88% ispitanih roditelja izjavilo kako su od škole dobili neke materijale i instrukcije za učenje kako bi se osigurala škola na daljinu za njihovu djecu (Picken i sur., 2021.). Neke zemlje članice Europske Unije omogućile su i ljetne školske programe kao nadoknadu za propušteno gradivo za vrijeme redovnog školovanja koje je zbog pandemije moralo biti na daljinu, a neke zemlje su osmislile i način za davanje podrške roditeljima kroz pružanje općih informacija, psihosocijalne podrške i savjeta putem novo otvorenih telefonskih linija i web stranica (Picken i sur., 2021.). Osim podrške u nastavi, neke zemlje su davale podršku i u hrani (npr. dostava školskih obroka). U nekim zemljama, pa tako i u Hrvatskoj, kada su bile zatvorene škole djeca čiji su roditelji radili u ključnim zanimanjima (primjerice u zdravstvu) imala su mogućnost ići u školu (Kosłowski i sur., 2020.).

Kao što se može vidjeti, programi podrške roditeljima i djeci tijekom pandemije bili su vrlo ograničenog karaktera. Stoga se opravdano postavlja pitanje da li se moglo napraviti više i da li su se mogle implementirati mjere kojima bi se ujedno zaštitilo stanovništvo od pandemije i omogućilo djeci i njihovim roditeljima da lakše podnesu sve izazove. U nastavku slijedi pilot istraživanje čiji rezultati pokazuju da je većina roditelja imala značajnih problema s usklađivanjem posla i brige o djeci za vrijeme trajanja škole na daljinu. Također, roditelji su se susreli s otežanom suradnjom s učiteljima, profesorima i stručnim osobljem škole, a što

ide u prilog navodu da su programi podrške tijekom pandemije u Hrvatskoj bili značajno ograničeni.

4. IZAZOVI RODITELJSTVA TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19 U HRVATSKOJ

U svrhu ovog diplomskog rada napravljeno je kratko *online* anketno predistraživanje kako bi se dobio uvid u promjene i izazove s kojima su se roditelji djece koja pohađaju osnovnu školu u Hrvatskoj suočavali za vrijeme trajanja pandemije Covid-19. Cilj je bio istražiti razne izazove roditeljstva uzrokovane pandemijom te promjene u roditeljskim aktivnostima s djecom koja su za vrijeme pandemije pohađala osnovnu školu te su se suočila sa zatvaranjem škole. *Online* anketom se željelo istražiti i da li je i na koji način period pandemije, a posebice *lockdowna* utjecao na raspodjelu kućanskih poslova i brige o djeci, te kakva je bila podrška koju su roditelji dobivali od strane škole i poslodavca.

4.1. Uzorak

U istraživanju su sudjelovali roditelji koji su za vrijeme zatvaranja škola zbog suzbijanja širenja zaraze pandemijom Covid-19 imali dijete ili djecu koja su pohađala osnovnu školu. Analiza je provedena na uzorku od 82 sudionika istraživanja, od čega je 90,2% ženskih i 9,8% muških. Dob sudionika je u rasponu od 28 do 53 godine, a prosječna dob iznosi 39,9 godina. Najmanje sudionika ima osnovnoškolsko obrazovanje (1,2%), srednju stručnu sprema ima 34,1% sudionika, dok najviše sudionika ima završen sveučilišni diplomski studij (37,8%). U trenutku istraživanja zaposleno je bilo 77 sudionika od kojih 1 sudionik koristi roditeljski dopust, dok je 5 sudionika nezaposleno. Najviše sudionika je u bračnoj zajednici (73,2%), dok je samohranih roditelja 4,9% i razvedenih roditelja 3,7%. Dob djece sudionika je u rasponu od 6 do 15 godina. Najviše sudionika ima dvoje djece (39,5%), a najmanje šestoro djece (1,2%). U prosjeku sudionici imaju dvoje djece u kućanstvu. Najviše sudionika živi u velikom gradu preko 500 000 stanovnika (39%), a najmanje sudionika živi na selu

(18,3%). Za vrijeme *lockdowna* najviše sudionika je radilo na radnim mjestima (42%), primalo plaću i radilo od doma je 34,6% sudionika, nezaposlenih je bilo 7,6% sudionika, 6% sudionika je bilo na porodiljnom i primalo porodiljnu naknadu, a najmanje sudionika je primalo plaću i nije radilo (4,9%), jednako kao i 4,9% sudionika koji su primali državnu potporu i nisu radili.

4.2. Postupak

Istraživanje je provedeno u periodu od 13. srpnja 2022. do 25. rujna 2022. godine putem *online* anketnog upitnika. Anketa je provedena u periodu ljetnih praznika, a nakon što je prošla mjera zatvaranja škola, što je nedostatak istraživanja jer su roditelji u tom periodu već bili izvan „režima“ svakodnevnog funkcioniranja koje je pred njih stavilo zatvaranje škola (a i druge mjere zabrane okupljanja), a moguće i na godišnjim odmorima i nisu se mogli prisjetiti nekih iskustava s kojima su se nosili tijekom zatvaranja škola. Drugim riječima, odgovori mogu biti drugačiji od onih koje bi dobili da su roditelji anketu popunjavali tijekom razdoblja kada je škola njihovog djeteta bila zatvorena. No, kako se radi o za roditelje intenzivnom i teškom razdoblju, moguće je da se dobro prisjećaju svih aspekata tog iskustva. Osim toga, moguće je da je zbog činjenice da je istraživanje provedeno u ljetnim mjesecima bio i manji odaziv na ispunjavanje upitnika. No, činjenica je i da su tijekom *lockdown-a* te zatvaranja škola roditelji bili pod velikim vremenskim pritiskom višestrukih obaveza te je moguće da bi situacija bila jednaka.

Sudionici su pozvani na sudjelovanje objavom poziva za popunjavanje *online* verzije upitnika na različitim Facebook grupama i stranicama usmjerenima roditeljima (npr. Mame Splitsko-dalmatinske županije, Sve za djecu, mame i tate, Mame i tate iz Zadra, Mame iz Rijeke, Mame u Velikoj Gorici, Mame i tate – Zagreb, Mame KC, Mame iz Ivanca i okolice, Mame iz Zagreba i okolice), uz prethodnu dozvolu administratora svake grupe. U pozivu je objašnjena svrha i važnost istraživanja te je navedeno što je potrebno za ispunjavanje upitnika. Naposljetku je naglašena anonimnost i povjerljivost dobivenih podataka, odnosno,

da će se odgovori koristiti i obrađivati isključivo u znanstvene svrhe te da će se iznositi isključivo grupni rezultati bez podataka koji bi se mogli povezati s identitetom sudionika. Također, naglašeno je da sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno i da se od istoga može odustati u bilo kojem trenutku.

4.3. Mjerni instrument

Za potrebe ovog diplomskog rada kreiran je upitnik na temelju pročitane literature i istraživanja vezanih uz izazove s kojima su se roditelji nosili tijekom pandemije te posljedice pandemije na roditeljstvo. Pitanja koja se odnose na aktivnosti roditelja s djecom prije i poslije *lockdowna* (vidi prilog 1, pitanje 12) i na utjecaj pandemije na roditeljstvo (vidi prilog 1, pitanje 5 i 6) preuzet je iz izvještaja istraživanja o iskustvima roditelja u Hrvatskoj tijekom Covid-19 zdravstvene krize koju je provela Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba (Buljan Flander i sur., 2021.). Upitnik se sastojao od 13 pitanja koja su strukturirana unutar sljedećih cjelina: organizacija rada prije, tijekom i nakon *lockdowna*, raspodjela kućanskih poslova tijekom i nakon *lockdowna*, raspodjela brige za djecu tijekom i nakon *lockdowna*, utjecaj pandemije na roditeljstvo, izazovi *online* škole, aktivnosti s djecom tijekom i nakon *lockdowna* (vidi Prilog 1). Upitnikom su mjereni izazovi roditeljstva, razina podrške koju su roditelji dobivali od škole i poslodavaca, utjecaj pandemije na promjenu u roditeljskim praksama, ponajprije raspodjelu kućanskih poslova i brige za djecu te izazovi *online* škole i percepcija pojedinih aspekata pandemije od strane roditelja.

Izazovi roditeljstva mjereni su kroz sljedeće varijable: način organizacije rada tijekom *lockdowna* te način organizacije rada partnera/ice tijekom *lockdowna* i učestalost pomaganja djeci oko učenja. Razina podrške je mjerena na temelju odgovora sudionika o dobivenom obliku podrške od strane škole ili poslodavca u usporedbi sa željenim oblikom podrške od strane škole ili poslodavca (u obliku otvorenih pitanja). Promjena u roditeljskim aktivnostima s djecom je mjerena usporedbom učestalosti aktivnosti provedenih s djecom prije i nakon *lockdowna* kroz sljedeće varijable: čitanje priča, pomoć u pisanju zadaća, igranje u kući ili

stanu, igranje u parku ili prirodi, učenje jezika, plesanje, zajedničko pospremanje stana ili kuće, igranje društvenih igara, pričanje o raznim temama (mjerene na skali od 1 do 5: 1- nikada, 2- ponekad, 3- povremeno, 4- često, 5- svakodnevno). Raspodjela kućanskih poslova i brige za djecu je mjerena na temelju usporedbe raspodjele kućanskih poslova i brige za djecu prije i nakon *lockdowna*. Izazovi *online* škole mjereni su kroz sljedeće varijable: nemogućnost usklađivanja poslovnih obveza s rasporedom *online* škole, nepoznavanje rada na računalu ili služenja aplikacijama u sklopu kojih su djeca izvršavala svoje školske obveze, neposjedovanje računala, nepostojanje vlastite sobe djeteta/djece koja su pohađala školu, neposjedovanje interneta, poteškoće s internetom, otežana komunikacija s učiteljima ili profesorima i ostalim stručnim suradnicima, nerazumijevanje ili teško razumijevanje školskih zadataka, nedostatak motivacije djeteta za učenjem, otežana suradnja s djetetom i njegovo izvršavanje školskih obveza, nedostupnost pomoći u učenju i pri pisanju školskih zadataka i zadaće (mjerene na skali od 1 do 5: 1- nisam se suočavao/la, 2- u manjoj mjeri sam se suočavao/la, 3- suočavao/la sam se, 4- često sam se suočavao/la, 5- vrlo često sam se suočavao/la). Iskustvo pandemije, kako su ga percipirali roditelji, mjereno je kroz sljedeće varijable: percepcija utjecaja mjera fizičkog distanciranja na svakodnevni život, zabrinutost zbog mogućnosti zaraze člana obitelji ili gubitka bliske osobe, neugodni osjećaji pri pomisli na virus te iskustvo samoizolacije (mjerene na skali od 1 do 5: 1- uopće nisu utjecale, 2- uglavnom su utjecale, 3- niti su utjecale, niti nisu, 4- u velikoj većini su utjecale, 5- izuzetno su utjecale).

4.4. Obrada podataka

Upitnik je napravljen putem Google Forms obrasca koji omogućava automatsku statističku obradu podataka. Većina odgovora na pitanja u anketnom upitniku sastojala se od numeričkih podataka koji su kao takvi statistički obrađeni unutar Google Forms obrasca, no dva pitanja koja su otvorenog tipa su dodatno kategorizirana i pobrojana.

4.4.1. Tržište rada i oblici podrške

Većina sudionika je prije *lockdowna* radila na radnom mjestu (74,1%, N=60), dok je mali postotak sudionika i prije *lockowna* radio od kuće (6,2%, N=5). Kada je počeo *lockdown* trećina je sudionika i dalje radila na radnom mjestu (31,7%, N=26), znatno manje nego prije *lockdowna*. Drugim riječima, veći broj sudionika je radio od kuće nego prije *lockdowna* (26,8%, N=22), a dio sudionika je za vrijeme *lockdowna* radio u timovima na način da su jedan tjedan radili na radnom mjestu, a jedan tjedan od kuće (17,1%, N=14). Manji broj sudionika je bio doma jer im je radno mjesto zbog *lockdowna* bilo privremeno zatvoreno, ali su dobivali plaću u obliku državne potpore (9,6%, N=8), dok je jednak broj sudionika za vrijeme *lockdowna* bio nezaposlen (6,1%, N=5) ili na porodiljnom dopustu (6,1%, N=5), a najmanje ih je bilo samozaposleno (1,2%, N=1).

Na pitanje o učestalosti pomaganja djetetu ili djeci oko zadaće za vrijeme trajanja nastave na daljinu nešto više od trećine sudionika istraživanja navelo je kako su pomažući djeci proveli 1 do 2 sata dnevno (37%, N=30), 2 do 4 sata dnevno na istu je aktivnost utrošilo 34,6% (N=28) sudionika, a 4 i više sati dnevno 17,3% (N=14) sudionika. Tek nekoliko sudionika istraživanja istaknulo je kako uopće nije trebalo pomagati djetetu ili djeci oko zadaće za vrijeme škole na daljinu (11,1%, N=10).

Na otvoreno pitanje vezano uz razinu podrške koju su roditelji dobili od strane škole ili poslodavca kao pomoć u nošenju s izazovima škole na daljinu, od ukupnog broja sudionika (N=82) dvoje njih nije unijelo ništa te nisu ušli u analizu, dok su ostali odgovori kategorizirani i prikazani u Tablici 1. Većina sudionika dobila je podršku samo od strane škole (40,2%, N=33). Nešto manje od trećine sudionika istraživanja navodi da nije dobilo nikakvu podršku – niti od poslodavca niti od škole (26,8%, N=22), dok njih petina navodi podršku dobivenu samo od strane poslodavca (21,9%, N=18). Malen broj sudionika istraživanja navodi kako su dobili podršku i od strane škole i od strane poslodavca (8,53%, N=7). Sudionici koji su dobili podršku od strane škole najčešće navode podršku u vidu dodatnih informacija, podrške, dobre volje učitelja, materijala s uputama, ali i informatičke opreme poput tableta i laptopa. Sudionici koji su dobili podršku od strane poslodavca

najčešće navode podršku u vidu fleksibilnog radnog vremena, rada od kuće ili slobodnih dana.

Tablica 1 *Oblici dobivene podrške od strane škole ili poslodavca*

Izvor podrške	Oblici podrške
Podrška od strane škole	<ul style="list-style-type: none"> • upute od razrednice kako pristupiti programu Teams • dogovor putem Viber grupe; • razumijevanje; • svakodnevne upute učiteljice; • radne zadatke za taj dan ili tjedan, i sama sam mu bila učiteljica • od škole smo dobili dobru volju učitelja koji su nam bili na raspolaganju kad smo imali problema • slanje domaće zadaće do određenog vremena koje je bilo dulje za zaposlene roditelje • <i>tableti</i> od škole za online učenje • odlična podrška razrednice i školske psihologinje, jer je moj sin odbijao zadatke i sudjelovanje u <i>online</i> školi • informacije i upute putem e-maila • Zoom nastava • laptopi na korištenje • telefonska i <i>e-mail</i> pomoć od strane učitelja • razumijevanje za nepisane zadaće i vježbanje • mogućnost poziva učiteljima u svako vrijeme • dobru suradnju • manji obujam zadaće • razne radionice • materijale s uputama • povremene konzultacije • WhatsApp grupa sa za dopisivanje oko nedoumica • škola je surađivala ok
Podrška od strane poslodavca	<ul style="list-style-type: none"> • fleksibilno radno vrijeme • mogućnost korištenja slobodnih dana • rad od kuće i klizno radno vrijeme • rad u jednoj smjeni po dogovoru • poslodavac je maksimalno izašao u susret
Podrška od strane škole, ali ne i poslodavca	<ul style="list-style-type: none"> • škola je surađivala okej • poslodavac mi u tom smislu nije davao podršku • poslodavac mi nije dao nikakvu podršku, a škola je bila solidna • od poslodavca nikakva, od škole su bile povremene konzultacije • od škole, nismo morali isti dan poslati zadaću, a od poslodavca nikakvu jer smo radili duple smjene pa nije ni mogao pomoći

U drugom otvorenom pitanju „*Koji bi Vam oblik podrške od strane škole ili poslodavca pomogao u nošenju s izazovima online školovanja?*“, odgovori sudionika su podijeljeni u 4 kategorije što je vidljivo u Tablici 2. Na ovo pitanje najveći broj sudionika je odgovorio da bi voljeli veću podršku od strane škole (54%, N=44), a najmanje sudionika smatra da je razina podrške koju su dobili bila dovoljna, te da nema potrebe za dodatnom podrškom (6%, N=5).

Tablica 2 Oblik podrške od strane škole ili poslodavca koji bi pomogao u nošenju s izazovima online školovanja

Potreba za dodatnim izvorom podrške	Oblik podrške	N
Škola	<ul style="list-style-type: none"> • veća angažiranost samih profesora • dostupniji i povoljniji internet • manje zadaće • video- jer neke stvari nisu dobro objašnjene pa je trebalo sve dodatno iščitati i objasniti djetetu • škola bi trebala bolje kontrolirati rad svojih profesora • video poziv • bolja komunikacija s učiteljicom • više objašnjenja za lekciju npr. <i>Power point</i> prezentacije • fleksibilnije vrijeme za dostavu zadaća • individualni pristup od strane nastavnika • više sudjelovanja i pomaganja od strane škole • manje obveza • IT oprema • duži rokovi predaje zadataka i manji obujam projekata • pomoć u razjašnjavanju gradiva putem Teams-a • da se nastava drži u učionici • stalna dostupnost nastavnog osoblja • češće odgovaranje na mailove • više angažiranosti • više interakcije od strane škole i primjereniji zadaci za njihovu dob 	45
Neodređeno	<ul style="list-style-type: none"> • ne znam • nikakva pomoć • <i>online</i> školovanje nema nikakvog smisla pa ništa ne bi pomoglo • djeca su se trebala vratiti u školu, a mi na posao – sve drugo je loše rješenje • nikakva podrška 	19
Posao	<ul style="list-style-type: none"> • rad na radnom mjestu • fleksibilno radno vrijeme • rad od kuće • više fleksibilnosti na poslu • skraćeno radno vrijeme • rad u timovima 	13
Nema potrebe za podrškom	<ul style="list-style-type: none"> • sve je bilo u redu • podrška je bila dovoljna • podrška je bila odgovarajuća, • djeca su se brzo prilagodila na <i>online</i> školovanje, pa nije bilo potrebe za dodatnom podrškom škole ili poslodavca • podrška je bila u redu 	5

Iz navedenih rezultata je vidljivo da su odgovori raznoliki, odnosno da su neki sudionici bili vrlo zadovoljni s podrškom koju su dobili od strane škole, dok su neki sudionici bili vrlo razočarani podrškom koja je izostala od strane škole. Jednako tako, u odgovorima sudionika se primjećuje da su neki roditelji dobili podršku i od strane nastavnika i u vidu tehničke opreme kao što su tableti i prijenosna računala, dok u pitanju „*Koji bi Vam oblik podrške od strane škole ili poslodavca pomogao u nošenju s izazovima online školovanja?*“ neki sudionici navode upravo tehničku opremu i podršku od strane nastavnika iz čega je vidljivo da se radi o neujednačenim praksama, pa su samim time roditelji u različitim školama imali drugačije iskustvo (usp. Tablica 1 i 2).

4.4.2. Aktivnosti s djecom prije i tijekom lockdowna

Analiza odgovora prikazana u Tablici 3, vezana uz aktivnosti roditelja s djecom prije pandemije pokazuje da je većina sudionika zajedničke aktivnosti često ili svakodnevno provodila čitajući priče (50%, N=41), pomažući oko zadaće (46,3%, N=37), igrajući se u kući (62%, N=51), igrajući se vani (73%, N=60), u zajedničkom pospremanju kuće ili stana (52,4%, N=43), igrajući društvene igre (56%, N=46) te pričajući o raznim temama (73,1%, N=60).

Tablica 3 Aktivnosti s djetetom/djecom prije lockdowna

Aktivnosti s djetetom/djecom prije lockdowna	nikada	ponekad	povremeno	često	svakodnevno
Čitanje priča	N=11, 13,41%	N=6, 7,31%	N=24, 29,26%	N=26, 31,70%	N=15, 18,29%
Pomoć u pisanju zadaća	N=8, 9,75%	N=19, 23,17%	N=17, 20,73%	N=16, 19,51%	N=22, 26,82%
Igranje u kući ili stanu	N=3, 3,65%	N=9, 10,97%	N=19, 23,17%	N=21, 25,60%	N=30, 36,58%
Igranje vani (u parku ili prirodi)	N=2, 2,43%	N=6, 7,31%	N=14, 17,07%	N=21, 25,61%	N=39, 47,56%
Učenje jezika	N=19, 23,17%	N=15, 18,29%	N=29, 35,36%	N=10, 12,19%	N=9, 10,97%
Plesanje	N=22, 26,83%	N=10, 12,19%	N=27, 32,93%	N=9, 10,97%	N=14, 17,07%
Zajedničko pospremanje stana ili kuće	N=7, 8,54%	N=5, 6,09%	N=27, 32,93%	N=26, 31,71%	N=17, 20,73%
Igranje društvenih igara	N=4, 4,88%	N=5, 6,09%	N=27, 32,93%	N=31, 37,80%	N=15, 18,29%
Pričanje o raznim temama	N=1, 1,22%	N=1, 1,22%	N=10, 12,19%	N=23, 28,05%	N=47, 57,32%

Usporedba odgovora vezanih uz aktivnosti roditelja sa djetetom/djecom prije lockdowna s odgovorima na pitanje o aktivnostima roditelja sa djetetom/djecom tijekom lockdowna (usp, Tablica 3 i 4) pokazuje na najveći porast aktivnosti koje se odnose na pomaganje u pisanju zadaće te je 47 (57,3%) sudionika navelo da je tijekom lockdowna pomagalo djeci u pisanju zadaće više nego prije lockdowna. U aktivnostima koje se odnose na učenje jezika i plesanje, može se vidjeti da je 19 (23,1%) sudionika manje učilo jezik sa svojim djetetom/djecom nego li je to bio slučaj prije lockdowna, a jednako tako 18 (22%) sudionika navodi da je manje vremena provodilo plešući s djetetom/djecom nego li je to bio slučaj prije lockdowna. To može značiti da su roditelji bili više zaokupljeni poslom i ostalim brigama oko organiziranja i komunikacije vezane uz školu na daljinu te nisu stigli provoditi vrijeme u navedenim aktivnostima sa svojom djecom u opsegu u kojem su mogli prije lockdowna. Što se tiče igranja vani, odnosno u parku ili prirodi, 23 (28%) sudionika navodi da je provelo manje vremena u igranju u prirodi sa svojim djetetom/djecom u usporedbi s razdobljem prije lockdowna, dok istovremeno 25 (30,4%) sudionika navodi da je u igranju u prirodi sa svojim

djetetom/djecom provelo više vremena nego li je to bio slučaj prije *lockdowna*. Pri tome je zanimljivo istaknuti kako je većina sudionika koji su u vrijeme *lockdowna* radili na radnom mjestu ili u timovima navela da su u vrijeme *lockdowna* proveli manje vremena s djetetom/djecom igrajući se u prirodi nego li prije *lockdowna*, a s druge strane većina sudionika koji su radili od kuće ili bili nezaposleni navela je da su proveli igrajući se s djetetom/djecom u prirodi više nego li prije *lockdowna*. Drugim riječima, oblik rada doprinio je vremenu koje su roditelji imali na raspolaganju i mogli su ga provesti s djecom u različitim aktivnostima. Osvrnemo li se na aktivnost koja se odnosi na pričanje o raznim temama sa svojim djetetom/djecom, 37 (45,1%) sudionika navodi kako je provodilo tu aktivnost više nego prije *lockdowna*, a iz čega je jasno da su roditelji i djeca provodili više zajedničkog vremena, jer su i više vremena bili kod kuće nego li je to bilo prije *lockdowna*. Osim toga, može se pretpostaviti da s obzirom da je pandemija bila 'nova' tema, da su roditelji s djecom vodili razgovore na temu pandemije, jednako kao i razgovore vezane uz školu i pomaganje oko zadataka vezanih za školu na daljinu.

Tablica 4 Aktivnosti s djetetom/djecom tijekom *lockdowna*

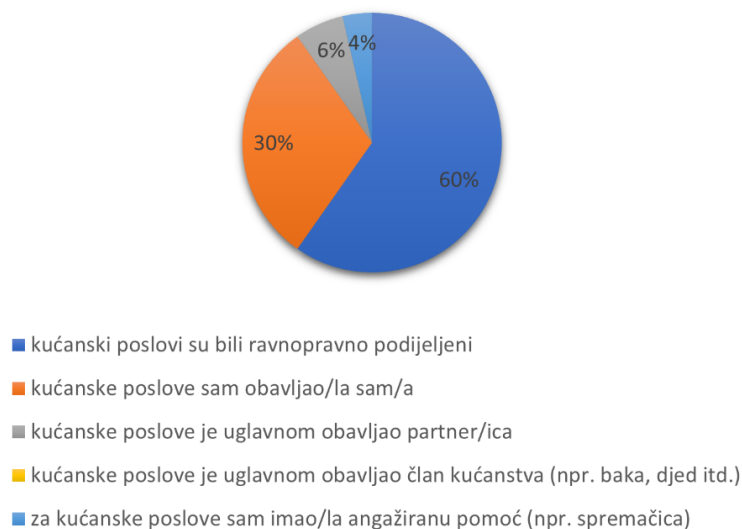
Aktivnosti s djetetom/djecom tijekom <i>lockdowna</i>	NIKADA	MANJE NEGO PRIJE	ISTO KAO I PRIJE	VIŠE NEGO PRIJE
Čitanje priča	N=12, 14,63%	N=9, 23,17%	N=45, 54,88%	N=19, 23,17%
Pomoć u pisanju zadaća	N=7, 8,54%	N=4, 4,88%	N=24, 29,27%	N=47, 57,32%
Igranje u kući ili stanu	N=2, 2,44%	N=10, 12,19%	N=25, 30,49%	N=45, 54,88%
Igranje vani (u parku ili prirodi)	N=6, 7,32%	N=23, 28,05%	N=28, 34,15%	N=25, 30,49%
Učenje jezika	N=17, 20,73%	N=19, 23,17%	N=30, 36,58%	N=16, 19,51%
Plesanje	N=20, 24,39%	N=18, 21,95%	N=23, 28,05%	N=21, 25,61%
Zajedničko pospremanje stana ili kuće	N=3, 3,66%	N=13, 15,85%	N=27, 32,93%	N=39, 47,56%
Igranje društvenih igara	N=4, 4,88%	N=11, 13,41%	N=29, 35,36%	N=38, 46,34%
Pričanje o raznim temama	N=4, 4,88%	N=7, 8,54%	N=34, 41,46%	N=37, 45,12%

4.4.3. Raspodjela kućanskih poslova

Vežano uz raspodjelu kućanskih poslova i brige oko djece uspoređivani su odgovori na pitanje „*Molim Vas označite tvrdnju koja odgovara Vašoj situaciji oko raspodjele kućanskih poslova za vrijeme lockdowna?*“, a koji su se odnosili na vrijeme *lockdowna* i odgovori na pitanje „*Molim Vas označite kako je pandemija utjecala na promjenu raspodjele kućanskih obveza, odnosno, na način kako ih obavljate?*“ koji su se odnosili na vrijeme ispunjavanja upitnika. Prvenstveno nas je zanimalo da li je raspodjela oko kućanskih poslova i brige oko djece bila neravnopravno raspodijeljena unutar obitelji, odnosno da li je većina obaveza pala na teret majki, kao što su pokazala brojna istraživanja vezana uz rodnu neravnopravnost za vrijeme pandemije Covid-19 (Morrica i sur., 2021.). Slika 1 pokazuje da je raspodjela kućanskih poslova za vrijeme *lockdowna* kod većine sudionika bila ravnopravno podijeljena unutar obitelji (60%, N=49), dok trećina sudionika ipak navodi da su kućanske poslove za vrijeme *lockdowna* obavljali isključivo oni sami (30%, N=25). Najmanji broj sudionika navodi da su kućanske poslove za vrijeme *lockdowna* obavljali isključivo njihovi partneri (6%, N=5), a 4% (N=3) sudionika je za kućanske poslove imalo angažiranu pomoć.

Slika 1 Raspodjela kućanskih poslova za vrijeme lockdowna

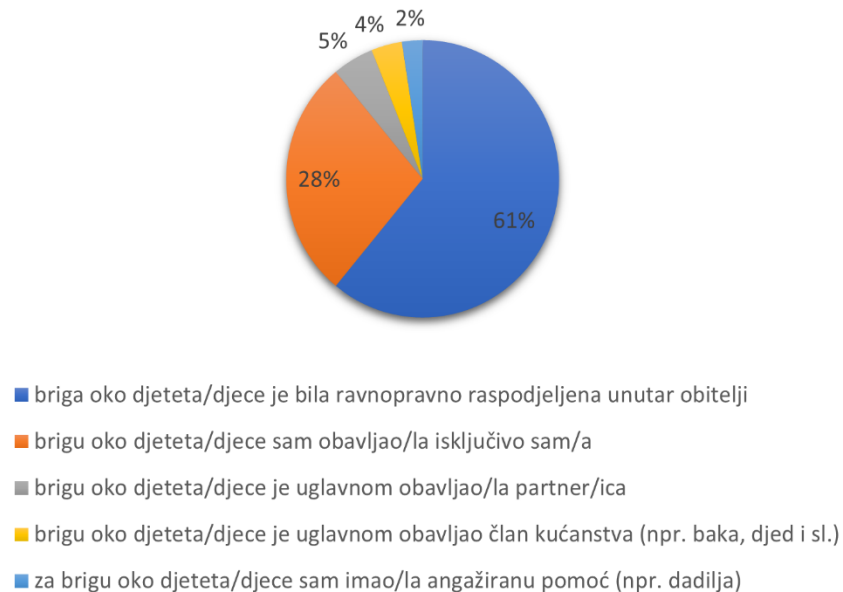
Slika 2 prikazuje odgovore koji su se odnosili na vrijeme u kojem je ispunjavana anketa te možemo vidjeti kako najveći broj sudionika i dalje navodi da je raspodjela kućanskih poslova jednaka kao i prije pandemije (81,5%, N=67), dok nekoliko sudionika ipak navodi da sada obavlja više kućanskih poslova nego li prije pandemije (11,1%, N=9), a najmanje sudionika navodi da njihov partner/partnerica obavlja više kućanskih poslova nego li prije pandemije (7,4%, N=6).

Slika 2 *Raspodjela kućanskih poslova u vrijeme ispunjavanja ankete*

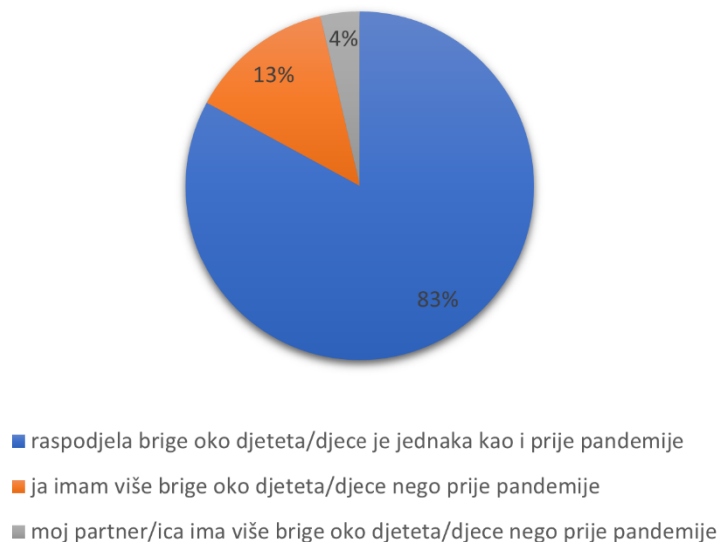
Slika 3 prikazuje rezultate koji se odnose na raspodjelu brige oko djeteta ili djece. Većina sudionika navodi da je briga oko djeteta/djece za vrijeme *lockdowna* bila raspodijeljena unutar obitelji (61,7%, N=50), dok manji, ali ne i zanemariv broj sudionika (njih trećina) navodi da su brigu oko djeteta/djece obavljali isključivo sami (27,2%, N=22).

Slika 3 *Raspodjela brige oko djeteta/djece za vrijeme lockdowna*

Na pitanje oko raspodjele brige oko djeteta/djece poslije pandemije odnosno za vrijeme ispunjavanja ankete Slika 4 prikazuje da je najveći broj sudionika odgovorio da je raspodjela brige oko djeteta/djece ostala jednaka kao i prije pandemije (85,2%, N=69), dok nekolicina sudionika navodi kako nakon pandemije imaju više brige oko djeteta/djece nego prije pandemije (11,1%, N=9). Valja napomenuti da uzorak ovog istraživanja ne dozvoljava analize po spolu (dominantno su upitnik ispunile žene), no indikativni su podaci koji ukazuju na malo povećanje u neravnopravnoj raspodjeli kućanskih poslova i brige oko djeteta/djece uslijed pandemije. U konačnici, to su potvrdila i druga istraživanja (npr. UNESCO, 2020; Morrica i sur., 2021; Picken i sur., 2021; Blum i Dobrotić, 2022.).

Slika 4 Raspodjela brige oko djeteta/djece u vrijeme ispunjavanja ankete

4.4.4. Izazovi i utjecaj pandemije na roditelje

S obzirom na brojna istraživanja koja su navedena na početku ovog diplomskog rada, a čiji rezultati pokazuju da je među najvećim izazovima za roditelje bio izazov usklađivanja radnih obaveza s rasporedom škole na daljinu (Raguž i sur., 2021.), zanimalo nas je koji su bili najveći izazovi škole na daljinu za sudionike, odnosno što će nakon određenog vremenskog razmaka, od kada je na snazi bila mjera o nastavi na daljinu, sudionici označiti kao najrelevantnije. Sudionici su kao najveći izazov navodili nemogućnost usklađivanja poslovnih obaveza s rasporedom škole na daljinu (37,8%, N=31), nedostatak motivacije djeteta za učenjem (31,7%, N=25) te otežanu suradnju s djetetom oko njegovog izvršavanja školskih obaveza (24,4%, N=20). Najmanje sudionika je označilo izazov nepoznavanja rada na računaru ili služenja aplikacijama u sklopu kojih su djeca izvršavala svoje školske obaveze (13,4%, N=11), neposjedovanje računala (6,1%, N=5) i neposjedovanje interneta (1,2%, N=1). Potonje ne iznenađuje, s obzirom na činjenicu da su i ovi podaci prikupljeni *online* anketom i pretpostavka je da su ponajprije odgovarali roditelji koji imaju ispunjene ove pretpostavke.

Na posljertku, ovim se istraživanjem željelo saznati i kakav je utjecaj pandemija ostavila na roditelje. Najviše sudionika navodi kako su na njih kao roditelje jako ili izuzetno utjecale mjere fizičkog distanciranja, odnosno nemogućnost druženja s bliskim osobama (57,3%, N=47), nemogućnost ostavljanja djeteta na čuvanje kod npr. bake i djeda (46,3%, N=38), financijske brige (41,4%, N=34), mogućnost zaraze člana obitelji (69,5%, N=57), gubitak bliske osobe (40,2%, N=33), neugodni osjećaji pri pomisli na virus (59,7%, N=49) te samoizolacija (57,3%, N=47). Na pitanje koje se odnosi na osjećaje vezane uz pandemiju, a koje glasi „*Jeste li od početka pandemije pa do danas osjećali neki od navedenih osjećaja ili stanja?*“ na koje su sudionici mogli ponuditi višestruke odgovore (Tablica 5) najviše je sudionika ukazalo kako je osjećalo povišen stres (65,9%, N=54), stalnu brigu (59,8%, N=49) i anksioznost (40,2%, N=33). Analizirajući pojedinačne odgovore sudionika može se vidjeti da su se sudionici koji su prije pandemije imali više brige oko djeteta/djece tokom pandemije osjećali anksiozno, depresivno, osjećali su izuzetnu ljutnju i tugu te su konzumirali alkohol i cigarete više nego prije pandemije. Oni sudionici koji su prije pandemije obavljali više kućanskih poslova, tijekom pandemije su se osjećali anksiozno, depresivno, osjećali su izuzetnu ljutnju ili bijes te su imali povišen stres. Iz toga se da zaključiti da su roditelji koji su i prije pandemije imali veću brigu oko djeteta/djece i kućanskih poslova nego li njihov partner/ica, tijekom pandemije imali dvostruko veću brigu oko djeteta/djece i oko kućanskih poslova, s obzirom da djeca nisu išla u školu. Nadalje, sudionici koji su radili od kuće za vrijeme *lockdowna*, najviše su osjećali povišen stres, izuzetnu ljutnju ili bijes i povećano konzumiranje cigareta ili alkohola, dok su sudionici koji su radili na radnim mjestima najčešće osjećali stalnu brigu, depresivnost i anksioznost.

Tablica 5 *Osjećaji ili stanja od početka pandemije*

Osjećaji ili stanja	%	N
Anksioznost	40,2	33
Depresivnost	22	18
Povišen stres	65,9	54
Izuzetnu ljutnju ili bijes	30,5	25
Izuzetna tuga	9,8	8
Stalna briga	59,8	49
Povećano konzumiranje alkohola ili cigareta	14,6	12
Povećano konzumiranje slatkiša	2,4	2

5. RASPRAVA

Rezultati ovog istraživanja ukazuju da je trećina sudionika za vrijeme *lockdowna* radila na radnom mjestu, dok je manji broj sudionika u potpunosti bio doma jer je zbog mjere o obustavi rada određenih djelatnosti njihovo radno mjesto bilo zatvoreno. S obzirom da je većina sudionika radila bilo na radnom mjestu ili kod kuće, ne čudi da je većina sudionika odgovorila da je na njih kao roditelje značajno utjecala nemogućnost ostavljanja djeteta na čuvanje kod npr. bake i djeda. Također, podatak vezan uz učestalost pomaganja djetetu ili djeci oko zadaće za vrijeme trajanja nastave na daljinu pokazuje da su roditelji provodili od 1 do 4 sata dnevno pomažući djeci oko domaće zadaće. Sve je to utjecalo na osjećaje i stanja sudionika, pa je tako najveći broj roditelja naveo da su za vrijeme pandemije osjećali povišen stres, brigu i osjećaj anksioznosti, a što je pokazalo i istraživanje Poliklinike za zaštitu djece i mladih grada Zagreba. Potonje istraživanje pokazuje da je tokom pandemije svaki peti ispitan roditelj imao povišenu razinu depresivnosti, svaki četvrti ispitan roditelj imao je povišenu razinu anksioznosti, a veliki broj ispitanih roditelja (41,6%) osjećao je povišenu razinu stresa (Buljan Flander i sur., 2021.).

Što se tiče podrške od strane škole ili poslodavca, rezultati pokazuju da je većina roditelja dobila podršku od strane škole, a manji broj navodi da su dobili podršku od poslodavca, dok vrlo malo sudionika navodi da nisu dobili nikakav oblik podrške. Rezultati kod pitanja podrške od strane škole su mješoviti, odnosno oni sudionici koji nisu zadovoljni s oblikom podrške koji su dobili od strane škole traže upravo one oblike podrške koje su kao pozitivne istaknuli sudionici koji su označili da su bili zadovoljni s oblikom podrške, a što pokazuje neujednačenost školskog sustava u Hrvatskoj, odnosno praksi koje su se implementirale tijekom *lockdowna*. Potonje ne iznenađuje, budući da istraživanja u Hrvatskoj općenito ukazuju na velike regionalne razlike u pristupu bazičnim pravima unutar školskog sustava (vidi npr. Dobrotić i sur., 2022.).

Kao što brojna istraživanja ukazuju, pandemija je pridonijela produblivanju rodne neravnopravnosti (Picken i sur., 2021.). Tako je i ovo istraživanje također zabilježilo odstupanja u raspodjeli kućanskih poslova i brige za djecu prije i nakon zatvaranja škola. S

obzirom da je upitnik ispunilo 90% osoba ženskog spola te da su na pitanju vezanom uz raspodjelu brige oko djeteta/djece 3 od 4 odgovora „*Brigu oko djeteta/djece je obavljao/la isključivo partner/ica*“ dana od strane muških sudionika, može se zaključiti da su većinom majke te koje su označile da sada imaju više brige oko kućanskih poslova i brige oko djeteta/djece, nego li je to bio slučaj prije pandemije. Osim toga, svih 9 odgovora „*Ja imam više brige oko djeteta/djece nego prije pandemije*“ označeno je od strane ženskih sudionika. Iako je uzorak premalen da bi se mogli izvoditi konkretni zaključci, određena rodna neravnopravnost je prisutna i u ovom istraživanju. U prilog tome ide i činjenica da je na pitanje vezano uz pomoć u pisanje zadaće svih 47 sudionika, koji su označili da više pomažu u pisanju zadaće svom djetetu/djeci nego prije pandemije, ženskog spola. I u drugim istraživanjima kojima se istraživala tema doživljaja roditeljstva i poteškoća sa kojima su se roditelji susretali u vrijeme pandemije, dobiveni su nalazi rodne nejednakosti. Naime, proizlazi da su se žene suočavale s više izazova nego li je to bilo kod muškaraca. Također, u vrijeme pandemije, žene su bile u većem riziku od gubitka posla te su i češće ostajale bez posla ili bi zbog povećane potrebe za skrbi smanjile broj radnih sati (Blum i Dobrotić, 2022.). S obzirom da su žene najčešće zaposlene u sektorima koji su bili najpogođeniji pandemijom, odnosno u uslužnim djelatnostima, i koje se najčešće i ne mogu obavljati na daljinu, žene koje rade u takvim djelatnostima morale su se na razne načine snalaziti kako bi osigurale brigu oko djece tijekom održavanja škole na daljinu (Morrice i sur., 2021.). Budući da nisu postojale konkretne mjere podrške koje bi zaštitile žene tijekom pandemije, fenomen rodne neravnopravnosti se znatno produbio.

6. ZAKLJUČAK

Pandemija bolesti Covid-19 donijela je brojne promjene u životu ljudi, pa tako i kod donositelja odluka koji su morali donositi brze odluke koje su u najboljem interesu za cjelokupno stanovništvo. Mjere i odluke koje su donošene od samog proglašenja globalne pandemije nisu bile iste u svim zemljama. Primjerice, istraživanja pokazuju kako je u zemljama koje imaju višu razinu demokracije odgovor na pandemiju bio predostrožniji nego li je to bio slučaj u autokratskim državama s visokim administrativnim kapacitetom (Cronert, 2022.). Koronavirus je donio novi način življenja, uključivši zatvaranje škola i prelazak na nastavu na daljinu, kao i zatvaranje dječjih vrtića i brojnih ustanova. Jedan je i od razloga zašto su gotovo svi ljudi na svijetu počeli u većoj mjeri koristiti mrežnu tehnologiju i raditi od kuće. Međutim, cjelokupna je situacija dovela i do povećanja nejednakosti u društvu, a posebno između učenika, a što može utjecati na smanjenje motivacije za obrazovanjem kod učenika nižeg socioekonomskog statusa te samih ishoda učenja (Tonković i sur., 2020.). Osim razlike između učenika, vidjele su se i razlike u razvijenosti infrastrukture škola. Primjerice, u mnogim školama, čak i u razvijenim zemljama, škole su često u oronulim ili u starim zgradama zbog kojih je bilo teško osigurati ventilacijski sustav koji bi omogućio kolanje zraka i spriječio prijenos virusa (Bounsensio, 2021.). Vidljiv je i nedostatak informacijskih tehnologija, a kako bi se omogućilo adekvatno učenje na daljinu.

Zatvaranje škola je promijenilo i živote mnogih roditelja, a posebno onih s manjom djecom. Roditelji su tako uz svakodnevne brigu o egzistenciji djeteta, preuzeli i ulogu učitelja i odgajatelja, pa su pomagali djeci oko škole puno više nego prije pandemije, ali i na potpuno novi i drugačiji način (Visković i Višnjić-Jevtić, 2021.). Zbog novih životnih okolnosti, općenite situacije u svijetu, ali i novih uloga koje su morali preuzeti, roditelji su bili izloženi brojnim stresorima, koji su negativno utjecali na njihovo roditeljstvo (Visković i Višnjić-Jevtić, 2021; Keresteš, 2020.). Istraživanje koje je provedeno u ovom diplomskom radu donosi nalaze koji ukazuju da je većina roditelja za vrijeme pandemije osjećala povišeni stres, brigu i anksioznost. Od velikog značaja u takvim vremenima bila je podrška od stručnog osoblja unutar obrazovnog sustava, na koju je većina roditelja, sudeći po prijašnjim

istraživanjima, mogla računati (Dobrotić i sur., 2018.). U našem istraživanju rezultati podrške su mješoviti, odnosno roditelji koji nisu zadovoljni podrškom navode oblike podrške koje bi htjeli dobiti od strane škole (npr. tehnička pomagala i više podrške od strane nastavnika) koje su s druge strane dobili roditelji koji su zadovoljni s dobivenom podrškom. Dakle, oni navode da su zadovoljni upravo onim što nezadovoljni roditelji priželjkuju, primjerice, dobivenom tehničkom opremom i dobrom suradnjom s nastavnicima. To ukazuje da je podrška u vrijeme pandemije bila različita od škole do škole te da je sustav obrazovanja u Hrvatskoj neujednačen. No, ta podrška ovisi i o mogućnosti učitelja, profesora, odgojitelja i ostalog stručnog osoblja da u vrijeme pandemije i održavanja nastave na daljinu pruže svim roditeljima podršku i pomoć. Osim toga neki roditelji su se našli u novoj situaciji rada na daljinu, pa je trebalo puno truda kako bi se istovremeno organizirao posao, škola i briga oko djeteta, uz nadomještanje aktivnosti za djecu koje bi inače proveli u druženju s vršnjacima (Visković i Višnjić-Jevtić, 2021.). S druge strane, roditelji koji su i dalje radili na radnom mjestu, morali su pronaći način na koji će fizički zbrinuti djecu, s obzirom da su dječji vrtići i škole bili zatvoreni. Naše istraživanje koje je provedeno u sklopu ovog diplomskog rada pokazuje da je najveći izazov za roditelje bilo upravo usklađivanje posla i obaveza vezanih uz školu na daljinu.

Ranija istraživanja su pokazala kako su u izazovnijoj situaciji bile majke jer su obavljale više aktivnosti oko kućanskih poslova i brige za djecu za vrijeme pandemije nego očevi, ali su i očevi proveli više vremena sa svojom djecom za vrijeme *lockdowna* nego prije pandemije (Andrew i sur., 2020.). Također, žene su najzastupljenije upravo u sektorima koji su bili najviše pogođeni zatvaranjem i nemogućnošću prelaska na rad od kuće (npr. frizeri) ili pak su najzastupljenije na radnim mjestima koja su u vrijeme pandemije bila najizloženija i zahtijevala i dodatne radne sate i angažman (npr. zdravstvo), što je još jedan pokazatelj rodne neravnopravnosti. Žene su bile u većem riziku od gubitka posla ili su zbog povećane potrebe za skrbi djeteta reducirale broj radnih sati (Blum i Dobrotić, 2022.).

Budući da su u Hrvatskoj izostale konkretne mjere podrške roditeljima za vrijeme trajanja pandemije, u budućnosti bi se trebalo razmotriti uvođenje posebnih dopusta za skrb, dostavu školskih obroka i različitih paketa financijske potpore koji bi olakšali cijelu situaciju

roditeljima s malom djecom, a kao što je bio slučaj u drugim državama (Blum i Dobrotić, 2022.). Fokus politika bi općenito trebao biti više na roditeljima te bi trebalo uvesti programe kojim bi i očevima i majkama olakšali situaciju povećanih obaveza u privatnoj sferi. Osim toga, važno je općenito promisliti o aktivnim politikama na tržištu rada i njihovoj rodnoj dimenziji te ženama olakšati prijelaz iz neformalnog u formalno zaposlenje, a čime bi se smanjila rodna neravnopravnost (Morrice i sur., 2021.).

7. LITERATURA

1. Andrew, A., Cattan, S., Costa Dias, M., Farquharson, C., Kraftman, L., Krutikova, S., Phimister, A., Sevilla, A. (2020) *How are mothers and fathers balancing work and family under lockdown?* Institute for Fiscal Studies, London. Posjećeno 13.9.2022. na mrežnoj stranici: <https://ifs.org.uk/publications/how-are-mothers-and-fathers-balancing-work-and-family-under-lockdown>
2. Atkinson, J., O'Brien, M., Koslowski, A. (2022) *United Kingdom country note* in Koslowski, A., Blum, S., Dobrotić, I., Kaufman, G. i Moss, P. (eds.) *International Review of Leave Policies and Research 2022*. Posjećeno 22.10.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.leavenetwork.org/annual-review-reports/review-2022/>
3. Baekkeskov, E., Rubin, O. (2014) – *Why Pandemic Response is Unique: Powerful Experts and Hands-off Political Leaders*. *Disaster and Prevention and Management* 23(1): 81-93
4. Blum, S., Dobrotić, I. (2020) *Childcare-policy responses in the COVID-19 pandemic: unpacking cross-country variation*. *European Societies*, 23: sup1, S545-S563
5. Blum, S., Dobrotić, I. (2022) *Early Childhood Education and Care in Times of COVID-19* (poglavlje u knjizi C. Ranzi i T. Rostgaard, Edward Elgar, prihvaćeno za objavljivanje).
6. Blum, S., Dobrotić, I., Koslowski, A. (2020) *16th International Review of Leave Policies and Related Research 2020*. Posjećeno 26.12.2022. na mrežnoj stranici: [Review 2022 \(leavenetwork.org\)](http://leavenetwork.org)
7. Brajdić Vuković, M., Doolan, K. (2021) – *Očaj i sreća u doba nesreće: raznolikost ženskih doživljaja karantene za vrijeme COVID-19 pandemije*. *Sociologija i prostor*, 219 Posebno izdanje, 241-265
8. Buljan Flander, G., Boričević Maršanič, V., Prijatelj, K., Selak Bagarić, E. (2021) *Izveštaj istraživanja o iskustvima roditelja u Hrvatskoj tijekom COVID-19 zdravstvene krize*. Zagreb, Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba

9. Buonsenso, D., Roland, D., De Rose, M., Vasquez-Hoyos, P., Ramly, B., Nandipa Chakakala, J., Munro, A., Gonzalez-Danbrauskas, S. (2021) – *Schools closures during the covid-19 pandemic*. The Pediatric Infectious Disease Journal, vol. 40, no. 4
10. Chaabane, S., Doraiswamy, S., Chaabna, K., Mamtani, R., Cheema, S. (2021) – *The Impact of COVID-19 School Closure on Child and Adolescent Health: A Rapid Systematic Review*. Institute for Population Health, Weill Cornell Medicine – Qatar Education City
11. Christakis, D.A., Van Cleve, W., Zimmerman, F.J. (2020) – *Estimation of US children's educational attainment and years of life lost associated with primary school closures during the Coronavirus disease 2019 pandemic*. JAMA Netw Open, 2020
12. Cronert, A. (2022) *Precaution and proportionality in pandemic politics: democracy, state capacity and COVID-19 related school closures around the world*. Journal of Public Policy, 1-25
13. Cyzmara, C., Langenkamp, A., Cano, T. (2021) *Cause for concerns: gender inequality in experiencing the COVID-19 lockdown in Germany*. European societies in the time of the coronavirus crisis. Posjećeno 22.10.2022. na mrežnoj stranici: <https://doi.org/10.1080/14616696.2020.1808692>
14. Ćurković, N., Krašić, S., Katavić, I. (2020) *Stavovi učitelja i roditelja učenika osnovnih škola o nastavi na daljinu*. Odgojno obrazovne teme, No. 5
15. Del Boca, D., Oggero, N., Profeta, P., Rossi, M. (2020) *Women's work, housework and childcare before and during Covid-19*. Bonn, Institute of Labour Economics (IZA). Posjećeno 24.10.2022. na mrežnoj stranici: <https://cepr.org/voxeu/columns/womens-work-housework-and-childcare-and-during-covid-19>
16. Del Bono, E., Fumagalli, L., Holford, A., Rabe, B. (2021) *Coping with school closures: changes in home schooling during COVID-19*. Institute for social&economic research, University of Essex
17. Di Giorgio, E., Di Riso, D., Mioni, G., Cellini, N. (2020). *The interplay between mothers' and children behavioral and psychological factors during COVID-19*. European Child and Adolescent Psychiatry, 2020

18. Dobrotić, I. (2020) *Hrvatska bez odgovora na "krizu skrbi"?* Friedrich Ebert Stiftung, Zagreb
19. Dobrotić, I., Družić Ljubotina, O., Kletečki Radović, M., Buković, N. (2022) *Dubinska analiza politika, programa, usluga, izvora financiranja te mehanizama usmjerenih suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti djece u Hrvatskoj*. Zagreb, UNICEF. Posjećeno 23.01.2023. na mrežnoj stranici: <https://www.unicef.org/croatia/media/10531/file/Dubinska%20analiza%20politika,%20programa,%20usluga,%20izvora%20financiranja%20te%20mehanizama%20usmjerenih%20suzbijanju%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20djece%20u%20Hrvatskoj.pdf>
20. Dobrotić, I., Matković, T., Menger, V. (2018) *Analiza pristupačnosti, kvalitete, kapaciteta i financiranja sustava ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj*. Zagreb, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku
21. Eurofound (2020) *Living, workind and COVID-19*. Publications Office of the European Union, Luksemburg
22. Europska komisija (2020) *Covid-19: Komisija planira koordinirani europski odgovor za ublažavanje gospodarskih posljedica koronavirusa*. Posjećeno 16.10.2022. na mrežnoj stranici: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_20_459
23. Europsko vijeće – Politike: CORONAVIRUS RESPONSE - <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/coronavirus/>. Posjećeno 29.8.2022.
24. Europsko vijeće – Politike: Pandemija bolesti COVID-19 uzrokovane koronavirusom - <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/>. Posjećeno 29.8.2022.
25. Hipp, L., Bünning, M. (2021) – *Parenthood as a driver of increased gender inequality during COVID-19? Exploratory evidence from Germany*. European societies, Vol.23, No.1
26. Horvat L. (2021) *Utjecaj epidemije bolesti COVID-19 na socioekonomski status i zdravlje pojedinca*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište sjever, Sveučilišni centar Varaždin

27. HZZ (2020) *Popis korisnika potpore za poduzetnike u djelatnostima pogođenima koronavirusom*. Posjećeno 16.10.2022. na mrežnoj stranici: [Korisnici potpore Očuvanje radnih mjesta | Hrvatski zavod za zapošljavanje \(hzz.hr\)](https://www.hzz.hr/korisnici-potpore-ocuvanje-radnih-mjesta)
28. HZZ (2021) *Program zadržavanja radnih mjesta*. Posjećeno 1.11.2022. na mrežnoj stranici: [Srpanj 2021: program zadržavanja radnih mjesta - upute i smjernice - Korisnički centar | HZZ](https://www.hzz.hr/srpanj-2021-program-zadrzavanja-radnih-mjesta-upute-i-smjernice)
29. HZZ (2022) *Statistika tržišta rada – otvoreni podaci*. Posjećeno 6.11.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.hzz.hr/statistika/>
30. International Social Security Association - ISSA (2021) *Dodaci za njegu djece i naknade tijekom Covid-19*. Posjećeno 29.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.issa.int/hr/analysis/childcare-benefits-and-compensation>
31. International Social Security Association ISSA. Posjećeno 29.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.issa.int/hr/analysis/childcare-benefits-and-compensation>.
32. Jokić, B., Ristić Dedić, Z. (2021) – *Nacionalno praćenje učinaka pandemije bolesti Covid-19 na sustav odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj*. Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja. Posjećeno 28.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://api.hrt.hr/media/8e/5b/prezentacija-nacionalno-pracenje-ucinaka-pandemije-na-obrazovni-sustav-idiz-za-medije-final-20210825122339.pdf>
33. Junačko, J. (2021) *Jeste li online ili uživo? Obrazovni proces u vrijeme pandemije bolesti Covid-19*. Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema, br. 394 (139-160)
34. Karin, Ž., Nonković, D., Gotovac, M. (2022) *Djeca i mladi u pandemiji COVID-19*. Liječnički vjesnik, Vol. 144, No. 1
35. Koren, I. (2021) *Nastava na daljinu kod učenika romske nacionalnosti u školskoj godini 2018./2020. za vrijeme pandemije COVID-19*. Diplomski rad, Zagreb. Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet
36. Minello, A., Martucci, S, K. C. Manzo, L. (2020) *The pandemic and the academic mothers: present hardships and future perspectives*. European societies, Vol. 23, No. S1,

- 82-94. Posjećeno 22.10.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14616696.2020.1809690>
37. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2020) *Modeli i preporuke za rad u uvjetima povezanima s bolesti COVID-19 u pedagoškoj/školskoj godini 2020./2021.* Posjećeno 29.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://mzo.gov.hr/vijesti/modeli-i-preporuke-za-rad-u-uvjetima-povezanima-s-bolesti-covid-19-u-pedagoskoj-skolskoj-godini-2020-2021/3916>
38. Nezavisni Hrvatski Sindikati (2021) *U Hrvatskoj 23,2% osoba u riziku od siromaštva.* Posjećeno 6.11.2022. na mrežnoj stranici: <https://n1info.hr/vijesti/nsh-u-hrvatskoj-232-posto-osoba-u-riziku-od-siromastva/>
39. Nohynek, H., Helve, O. (2020) *Covid-19 in schoolchildren.* Agencija za javno zdravstvo Švedske. Posjećeno 9.10.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/c1b78bffbde4a7899eb0d8ffdb57b09/covid-19-school-aged-children.pdf>,
40. Pavliša, G., Ljubičić, L., Turk, L., Halar, M., Samaržija, M. (2020) *COVID-19 i pneumonija.* Medicus 29, 179-184. Klinika za plućne bolesti Jordanovac, KBC Zagreb, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
41. Picken, N., Feyerabend, K., Kunertova, L., Galimberti, S., Brown, E. R. (2021) *Juggling work and childcare during COVID-19: How EU Member States supported working families in 2020.* EPIC – European Platform for Investing in Children
42. Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba. Posjećeno 9.10.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno/novosti/hrt-sto-znaci-novo-normalno-i-kako-ga-prihvatiti/>
43. Raguž, A., Đapić, R., Prijatelj, K., Buljan Flander, G. (2021) *Izazovi roditeljstva u pandemiji.* Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 25. dani Ramira i Zorana Bujasa: međunarodni psihologijski znanstveni skup: knjiga sažetaka
44. Ravnateljstvo civilne zaštite – odluke. Posjećeno 9.10.2022. na mrežnoj stranici: https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/

[Odluka%20-](#)

[%20mjere%20ograni%C4%8Davanja%20dru%C5%A1tvenih%20okupljanja,%20rada%20trgovina.pdf](#)

45. Rose, G. (2001) – *Sick individuals and sick populations*. Internatioanl Journal of Epidemiology
46. Službena stranica Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo – Aktualnosti: COVID-19 - Priopćenje prvog slučaja. Posjećeno 29.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.hzjz.hr/priopcenja-mediji/covid-19-priopcenje-prvog-slucaja/>
47. Službena stranica Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. Posjećeno 29.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.hzjz.hr/sluzba-epidemiologija-zarazne-bolesti/novosti-u-mjeri-samoizolacije-djece-predškolske-dobi-i-ucenika/#ukidanje>
48. Službena stranica HZJZ. Posjećeno 30.10.2022. na mrežnoj stranici: [Novosti o ukidanju samoizolacije učenika i djece predškolske dobi | Hrvatski zavod za javno zdravstvo \(hzjz.hr\)](#)
49. Službena stranica Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike – Obitelj. Posjećeno 13.9.2022. na mrežnoj stranici: <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelj-12037/12037>
50. Službena stranica Ministarstva znanosti i obrazovanja – dokumenti. Posjećeno 31.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://mzo.gov.hr/vijesti/modeli-i-preporuke-za-rad-u-uvjetima-povezanim-a-s-bolesti-covid-19-u-pedagoskoj-skolskoj-godini-2020-2021/3916>.
51. Službena stranica Vlade Republike Hrvatske – dokumenti. Posjećeno 29.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://vlada.gov.hr/sjednice/212-telefonska-sjednica-vlade-republike-hrvatske/28985>
52. Službena stranica Vlade Republike Hrvatske. Posjećeno 29.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://koronavirus.hr/preporuke-hzjz/990>
53. Tonković, A., Pongračić, L., Vrsalović, P. (2020) *Djelovanje pandemije Covid-19 na obrazovanje diljem svijeta*. Foo2rama, pregledni rad 121-134
54. UNESCO (2020) *From Disruption to Recovery*. Posjećeno 27.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.unesco.org/en/covid-19/education-disruption-recovery>

55. [UNESCO \(2020\) *How many students are at risk of not returning to school?* Posjećeno 30.10.2022. na mrežnoj stranici: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373992>](https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373992)
56. Unicef (2021) *Covid-19 and school closures, one year of education disruption*. Posjećeno 16.10.2022. na mrežnoj stranici: <https://data.unicef.org/resources/one-year-of-covid-19-and-school-closures/>
57. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2020) - *How many students are at risk of not returning to school?* Posjećeno 26.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373992>
58. Vijeće Europe (2020) *Pandemija bolesti COVID-19 uzrokovanje koronavirusom: odgovor EU-a*. Posjećeno 29.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/>
59. Visković, I., Višnjic-Jevtić, A. (2021) *Roditeljstvo u vrijeme pandemije Covid-19: Perspektiva roditelja djece rane i predškolske dobi*. *Metodički ogledi*, 28, 11-38.
60. Vlada Republike Hrvatske – 212. Telefonska sjednica. Posjećeno 29.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://vlada.gov.hr/sjednice/212-telefonska-sjednica-vlade-republike-hrvatske/28985>
61. Vlada Republike Hrvatske – službena stranica Vlade za pravodobne i točne informacije o koronavirusu, preporuke HZJZ-a. Posjećeno 29.8.2022. na mrežnoj stranici: [Preporuke HZJZ \(koronavirus.hr\)](https://preporuke.hzjz.hr/)
62. Zierer, K. (2021) *Effects of Pandemic-Related School Closures on Pupils' Performance and Learning in Selected Countries: A Rapid Review*. *Education sciences*, 11, 252. Department of School Education, University of Augsburg, Njemačka

8. Prilog 1: Upitnik o roditeljstvu u doba pandemije uzrokovane virusom Covid-19

1. Osnovni podaci:

Spol:

- Žensko
- Muško
- Ne mogu se opredijeliti

Dob:

Bračni status:

- a) Bračna zajednica
- b) Izvanbračna zajednica
- c) Životno partnerstvo
- d) Neformalno životno partnerstvo
- e) Razveden/a
- f) Samohrani roditelj
- g) Udovac/udovica
- h) Nikad oženjen/udana

Molimo Vas da navedete koliko djece imate:

Molimo Vas da navedete koliko Vam dijete/djeca ima/imaju godina:

Molimo Vas da navedete koliko je djece tokom pandemije živjelo s Vama u kućanstvu:

Koja je razina Vašeg obrazovanja?

- a) Bez obrazovanja
- b) Osnovnoškolsko obrazovanje
- c) Srednjoškolsko obrazovanje
- d) Završen preddiplomski stručni studij/viša škola
- e) Završen diplomski stručni studij/visoka škola
- f) Završen sveučilišni diplomski studij i više

Mjesto stanovanje:

- a) Na selu
- b) U malom gradu (do 10 000 stanovnika)
- c) U manjem gradu (do 100 000 stanovnika)
- d) U gradu (do 500 000 stanovnika)
- e) U velikom gradu (preko 500 000 stanovnika)

2. Posao:

- Molimo Vas da označite u kojem ste sektoru radili za vrijeme *lockdowna*
  1. Uslužna i ugostiteljska zanimanja
  2. Informatika i tehničke znanosti
  3. Rukovatelji strojevima, proizvodnja
  4. Poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo, veterina
  5. Profesori, nastavnici, stručnjaci za obrazovanje
  6. Prodajna i uslužna zanimanja
  7. Uredski i šalterski službenici
  8. Mehaničari, strojarski monter, elektromonteri i obrađivači metala
  9. Građevinska i transportna zanimanja
  10. Proizvodnja i prerada hrane, tekstila, kože i drva
  11. Trgovačka i srodna zanimanja
  12. Zdravstveni, prirodoslovni i biotehnički stručnjaci
  13. Stručnjaci iz društvenog, humanističkog i umjetničkog područja
  14. Keramičari, staklari, mehaničari, tiskari i slično
  15. Bio/bila sam nezaposlen/nezaposlena
  16. Primao/primala sam mjeru roditelj odgojitelj
  17. Ostalo: _____

Jeste li za vrijeme *lockdowna* primali mjeru državne potpore za podršku gospodarstvu tijekom pandemije COVID-a 19 ili primali plaću od poslodavca?

- a) Primao/primala plaću i radio/radila od doma
- b) Primao/primala plaću i nisam radio/radila
- c) Primao/primala državnu potporu i nisam radio/radila
- d) Primao/primala plaću i radio/radila na radnom mjestu
- e) Nezaposlen/nezaposlena
- f) Ostalo: _____

Organizacija rada prije *lockdowna*

- Molimo Vas označite kako Vam je posao bio organiziran neposredno prije *lockdowna*
  - a) Rad od kuće
  - b) Povremeni rad od kuće
  - c) Rad na radnom mjestu
  - d) Nezaposlen/nezaposlena
  - e) Samozaposlen/samozaposlena
  - f) Ostalo: _____

Organizacija rada tijekom *lockdowna* (ožujak – svibanj 2020)

- Molimo Vas označite tvrdnju koja odgovara Vašoj organizaciji rada tijekom *lockdowna*
  - a) Rad od kuće
  - b) Rad na radnom mjestu na pola radnog vremena

- c) Rad na radnom mjestu puno radno vrijeme
- d) Rad u timovima – jedan tjedan rad od kuće, jedan tjedan rad na radnom mjestu
- e) Nezaposlen/nezaposlena
- f) Samozaposlen/samozaposlena
- g) Ostalo: _____

Ako ste tijekom *lockdowna* radili od kuće, koliko često ste mogli posao organizirati na način da možete pomoći djeci oko učenja kada je to bilo potrebno?

- Označite tvrdnju koja odgovara Vašem odgovoru pri čemu je 1- nisam uopće mogao/la pomoći djetetu/djeci, 2- rijetko sam mogao/la pomoći djetetu/djeci, 3- ponekad sam mogao/la pomoći djetetu/djeci, 4- često sam mogao/la pomoći djetetu/djeci, 5- uvijek sam mogao/la pomoći djetetu/djeci

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Organizacija rada Vašeg partnera/partnerice tijekom *lockdowna* (ožujak – svibanj 2020)?

- a) Rad od kuće
- b) Rad na radnom mjestu sa pola radno vremena
- c) Rad na radnom mjestu sa punim radnim vremenom
- d) Rad u timovima – jedan tjedan rad od kuće, jedan tjedan rad na radnom mjestu
- e) Nezaposlen/nezaposlena
- f) Samozaposlen/samozaposlena
- g) Ostalo: _____

Organizacija rada (2022)?

- Molimo Vas da označite kakva je Vaša organizacija rada danas
  - a) Rad od kuće
  - b) Rad na radnom mjestu sa pola radnog vremena
  - c) Rad na radnom mjestu sa punim radnim vremenom
  - d) Rad u timovima – jedan tjedan rad od kuće, jedan tjedan rad na radnom mjestu
  - e) Nezaposlen/nezaposlena
  - f) Samozaposlen/samozaposlena
  - g) Ostalo: _____

Organizacija rada Vašeg partnera/partnerice (2022)?

- Molimo Vas da označite kakva je danas organizacija rada Vašeg partnera/partnerice
  - a) Rad od kuće
  - b) Rad na radnom mjestu sa pola radnog vremena
  - c) Rad na radnom mjestu sa punim radnim vremenom
  - d) Rad u timovima – jedan tjedan rad od kuće, jedan tjedan rad na radnom mjestu
  - e) Nezaposlen/nezaposlena

- f) Samozaposlen/samozaposlena
- g) Ostalo: _____

3. Raspodjela kućanskih poslova za vrijeme *lockdowna*?

- Molimo Vas da označite tvrdnju koja odgovara Vašoj situaciji oko raspodjele kućanskih poslova za vrijeme *lockdowna*
  - a) Kućanski poslovi su bili ravnopravno podijeljeni unutar obitelji
  - b) Kućanske poslove sam obavljao/obavljala isključivo sam/sama
  - c) Kućanske poslove je uglavnom obavljao/obavljala partner/partnerica
  - d) Kućanske poslove je uglavnom obavljao član kućanstva (npr. baka, djed, sestra, brat i sl.)
  - e) Za kućanske poslove sam imao/imala angažiranu pomoć (npr. spremačica)
  - f) Ostalo: _____

3.1. Označite kako je pandemija utjecala na promjenu raspodjele kućanskih obveza odnosno način kako ih danas obavljate?

- a) Raspodjela kućanskih obveza je jednaka kao i prije pandemije
- b) Ja obavljam više kućanskih obveza nego prije pandemije
- c) Moj partner/partnerica obavlja više kućanskih obveza nego prije pandemije

4. Raspodjela brige oko djeteta/djece

- Molimo Vas označite tvrdnju koja odgovara Vašoj situaciji oko raspodjele brige za dijete/djecu za vrijeme *lockdowna*:
  - a) Briga oko djeteta/djece je bila ravnopravno raspodjeljena unutar obitelji
  - b) Brigu oko djeteta/djece sam obavljao/obavljala isključivo sam/sama
  - c) Brigu oko djeteta/djece je uglavnom obavljao/obavljala partner/partnerica
  - d) Brigu oko djeteta/djece je uglavnom obavljao član kućanstva (npr. baka, djed, sestra, brat i sl.)
  - e) Za brigu oko djeteta/djece sam imao/imala angažiranu pomoć (npr. dadilja)
  - f) Ostalo: _____

4.1. Molimo Vas označite kako je pandemija utjecala na promjenu raspodjele brige oko djeteta/djece:

- a) Raspodjela brige oko djeteta/djece je jednaka kao i prije pandemije
- b) Ja imam više brige oko djeteta/djece nego prije pandemije
- c) Moj partner/partnerica ima više brige oko djeteta/djece nego prije pandemije

5. Utjecaj pandemije na roditeljstvo

Molimo Vas da odaberete pojam koji opisuje koje su okolnosti najviše utjecale na Vas i Vaše emotivno stanje u vrijeme pandemije na skali od 1-5, pri čemu se oznake na skali odnose na 1- uopće nisu utjecale, 2- u manjoj mjeri su utjecale, 3- niti su utjecale, niti nisu, 4- jako su utjecale, 5- izuzetno su utjecale

- a) Nemogućnost druženja s bliskim osobama
- 1   2   3   4   5
-
- b) Nemogućnost ostavljanja djeteta na čuvanje kod npr. bake i djeda
- 1   2   3   4   5
-
- c) Financijske brige
- 1   2   3   4   5
-
- d) Mogućnost zaraze člana obitelji
- 1   2   3   4   5
-
- e) Gubitak bliske osobe
- 1   2   3   4   5
-
- f) Neugodni osjećaji pri pomisli na virus
- 1   2   3   4   5
-
- g) Samoizolacija
- 1   2   3   4   5
-
- h) Teškoće u ostvarivanju kontakta s djetetom koje ne živi s Vama zbog pandemijskih mjera
- 1   2   3   4   5
-

6. Jeste li od početka pandemije pa do danas osjećali neki od navedenih osjećaj ili stanja?

- Anksioznost
- Depresivnost
- Povišen stres
- Izuzetnu ljutnju ili bijes
- Izuzetnu tugu
- Stalnu brigu
- Konzumiranje alkohola ili cigareta u većoj mjeri nego prije pandemije
- Ostalo: _____

7. Izazovi *online* škole

Od sljedećih izazova molim Vas zaokružite u kojoj ste se mjeri suočavali sa navedenim izazovima *online* škole tijekom inicijalnog *lockdowna*, ali i kasnijih razdoblja zatvaranja škola izazvanih pandemijom. Označite odgovore na skali od 1-5, pri čemu se oznake na skali odnose na 1- nisam se suočavao/suočavala, 2- u manjoj mjeri sam se suočavao/suočavala, 3- suočavala/suočavao sam se, 4- često sam se suočavao/suočavala, 5- vrlo često sam se suočavao/suočavala

a) Nemogućnost usklađivanja poslovnih obveza sa rasporedom *online* škole

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

b) Nepoznavanje rada na računalu ili služenja aplikacijama u sklopu koji su djeca izvršavali svoje školske obveze

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

c) Neposjedovanje računala

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

d) Nepostojanje vlastite sobe djeteta/djece koje/koji su pohađali školu

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

e) Neposjedovanje interneta

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

f) Poteškoće s internetom

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

g) Otežana komunikacija s učiteljima/profesorima i ostalim stručnim suradnicima

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

h) Nerazumijevanje ili teško razumijevanje školskih zadataka

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

i) Nedostatak motivacije djeteta za učenjem

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

j) Otežana kontrola djeteta i njegovog izvršavanja školskih obveza

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

k) Nedostupnost pomoći u učenu i pri pisanju školskih zadataka i zadaće

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

10.1. Koliko ste vremena ulagali u pomaganje djetetu/djeci oko zadaće za vrijeme trajanja nastave na daljinu (*online* nastave)?

- a) nisam pomagao/pomagala djetete oko zadaće
- b) 1-2 sata dnevno
- c) 2-4 sata dnevno
- d) 4 i više sati dnevno

10.2. Koji ste oblik podrške dobili od škole ili poslodavca kako bi Vam se pomoglo u nošenju s izazovima *online* škole?

10.3. Koji bi Vam oblik podrške od strane škole ili poslodavca pomogao u nošenju s izazovima *online* škole?

---

11. Aktivnosti s djetetom/djecom prije *lockdowna*?

Molimo Vas da na skali od 1-5 oznite odgovor za koji smatrate da je odgovarao aktivnostima koje ste provodili sa svojim djetetom ili djecom prije pandemije pri čemu se oznake na skali odnose na 1- nikada, 2- ponekad, 3- povremeno, 4- često, 5- svakodnevno

a) Čitanje priča

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

b) Pomoć u pisanju zadaće

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

c) Igranje u kući ili stanu

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

d) Igranje u vani (u parku ili prirodi)

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

e) Učenje jezika

1   2   3   4   5

f) Plesanje

1   2   3   4   5

g) Zajedničko pospremanje stana ili kuće

1   2   3   4   5

h) Igranje društvenih igara

1   2   3   4   5

i) Pričanje o raznim temama

1   2   3   4   5

12. Aktivnosti s djetetom/djecom za vrijeme *lockdowna*

Sljedeće tvrdnje prikazuju razne zajedničke aktivnosti, molim Vas da na skali od 1-4 označite ono što odražava Vaše aktivnosti za vrijeme *lockdowna*, ako ih uspoređujete sa aktivnostima koje ste imali sa svojim djetetom/djecom prije pandemije, pri čemu se oznake na skali odnose na 1- nikada, 2- manje nego prije, 3- isto kao i prije, 4- više nego prije

a) Čitanje priča

1   2   3   4

b) Pomoć u pisanju zadaće

1   2   3   4

c) Igranje u kući ili stanu

1   2   3   4

d) Igranje vani (u parku ili prirodi)

1   2   3   4

e) **Zajedničko pripremanje hrane**

1

2

3

4

f) **Igranje društvenih igara**

1

2

3

4

g) **Učenje jezika**

1

2

3

4

h) **Plesanje**

1

2

3

4

i) **Zajedničko pospremanje stana ili kuće**

1

2

3

4

j) **Pričanje o raznim temama**

1

2

3

4

13. Aktivnosti s djetetom/djecom sada

Molimo Vas da označite kako je pandemija utjecala na učestalost aktivnosti koje provodite s djetetom/djecom sada:

a) **Čitanje priča**

- Ne čitam priče djetetu/djeci
- Čitam priče djetetu/djeci manje nego za vrijeme *lockdowna*
- Čitam priče djetetu/djeci više nego za vrijeme *lockdowna*
- Jednako čitam priče djetetu/djeci kao i prije i za vrijeme *lockdowna*

b) **Pomoć u pisanju zadaće**

- Ne pomažem djetetu/djeci u pisanju zadaće
- U manjoj mjeri pomažem djetetu/djeci u pisanju zadaće nego za vrijeme *lockdowna*
- U većoj mjeri pomažem djetetu/djeci u pisanju zadaće nego za vrijeme *lockdowna*
- Jednako pomažem djetetu/djeci u pisanju zadaće kao i prije i za vrijeme *lockdowna*

c) **Igranje u kući ili stanu**

- Ne igram se s djetetom/djecom
- U manjoj mjeri se igram s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
- U većoj mjeri se igram s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*

- Jednako se igram s djetetom/djecom kao i prije i za vrijeme *lockdowna*
- d) Igranje vani (u parku ili prirodi)**
  - Ne igram se s djetetom/djecom
  - U manjoj mjeri se igram s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
  - U većoj mjeri se igram s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
  - Jednako se igram s djetetom/djecom kao i prije i za vrijeme *lockdowna*
- e) Zajedničko pripremanje hrane**
  - Ne pripremam hranu s djetetom/djecom
  - U manjoj mjeri pripremam hranu s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
  - U većoj mjeri pripremam hranu s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
  - U istoj mjeri pripremam hranu s djetetom/djecom kao i prije i za vrijeme *lockdowna*
- f) Igranje društvenih igara**
  - Ne igram s djetetom/djecom društvene igre
  - U manjoj mjeri igram društvene igre s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
  - U većoj mjeri igram društvene igre s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
  - U istoj mjeri igram društvene igre s djetetom/djecom kao i prije i za vrijeme *lockdowna*
- g) Učenje jezika**
  - Ne učim jezik s djetetom/djecom
  - U manjoj mjeri učim jezik s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
  - U većoj mjeri učim jezik s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
  - U istoj mjeri učim jezik s djetetom/djecom kao i prije i za vrijeme *lockdowna*
- h) Plesanje**
  - Ne plešem sa djetetom/djecom
  - U manjoj mjeri plešem s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
  - U većoj mjeri plešem s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
  - U istoj mjeri plešem s djetetom/djecom kao i prije i za vrijeme *lockdowna*
- i) Zajedničko pospremanje stana ili kuće**
  - Ne pospremam stan/kuću s djetetom/djecom
  - U manjoj mjeri pospremam stan/kuću s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
  - U većoj mjeri pospremam stan/kuću s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
  - U istoj mjeri pospremam stan/kuću s djetetom/djecom kao i prije i za vrijeme *lockdowna*
- j) Pričanje o raznim temama**
  - Ne pričam s djetetom/djecom o raznim temama
  - U manjoj mjeri pričam o raznim temama s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*

- U većoj mjeri pričam o raznim temama s djetetom/djecom nego za vrijeme *lockdowna*
- U istoj mjeri pričam o raznim temama s djetetom/djecom kao i prije i za vrijeme *lockdowna*